

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

61. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2014/3

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: **Információs túlterhelés/túlterheltség – személyes információkezelés**

Cikkek

KOLTAY Tibor: Az információs túlterhelés és az információs műveltség	83
NAGY Gyula: Aktualitások és trendek a személyes információs szervezés (PIM) világából	90
BARTOS Éva: Bővülő könyvtáros kompetenciák	98

Beszámolók • Szemlék • Referárumok

Bibliotheken brauchen E-books (Ref.: Filó Krisztina)	104
WONG, KaePerng: Könyvtári szolgáltatások mobil felületen: szingapúri tapasztalatok (Ref.: Burmeister Erzsébet)	105
ENGLISH, Rebecca: Béreljük tömeget? Közösségi finanszírozás a tudományos kutatásban (Ref.: Drótos László)	106

Könyvtári lapok fóruma

A könyvtári szaklapok szerkesztőségeinek nyilatkozata (Összeáll.: Hegyközi Ilona)	115
A TMT profilja és célközönsége (Összeáll.: Berke Barnabásné)	115

Hírek

Csatlakozzon az EBLIDA e-olvasáshoz való jog kampányához (Ford.: Székely Ildikó)	117
Életre kelti a múzeumok műkincseit egy új mobilalkalmazás	118
Gold for Gold program	118
UNGVÁRY Rudolf: Vargha Dénes (1928–2014)	119

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 61 • 2014/3

Summaries

KOLTAY, T.: Information overload and information literacy 83

Qualified by some authors as a misnomer or a modern-day myth, information overload is major problem that affects the business world, academia and the professions. Among the causes of information overload we find too much information. The extreme diversity of information can also lead to overload. Diversity may occur in the formats used, as well. We can distinguish between the macro level and the micro level of information overload. The first one is related to the limits of physical storage and (mainly) human processing capacities in managing information properly. The micro level is of qualitative nature and it is essentially a failure to filter information. The prevalence of Web 2.0 technologies also contributes to information overload as it cultivates an information environment, which is uncontrolled, where producing information is easy and there is an expectation of constant novelty. Proper information literacy education can help in alleviating the symptoms of information overload.

NAGY, Gy.: News and trends from the world of personal information management (PIM)..... 90

The article reports on the changes that took place over the past couple of years in the field of personal information management (PIM). The first part deals with current issues in this area, with changes in services and their ceasing, while the second part presents the most important trends, the comprehensive and lasting changes affecting personal

information management. The related transformations culminate in the rapid spread of cloud services, as well as in the explosion of smart mobile devices serving a variety of aims and appearing in various sizes.

BARTOS, É.: Expanding librarian competences 98

The Central Library of the University of Public Service organizes a conference each year on the Day of Hungarian Science. In 2013 they chose the theme "The librarian as a personal interface of knowledge transfer". Personal presence and the role of intermediaries is inevitable in library activities even with the dizzying prospects of ICT developments. The content, tools and requirements of the classical knowledge transfer function of libraries need rethinking and re-formulation in the Web era.. The article presents, based on the LIS Euroguide as an essential European tool, the competences and aptitudes which guarantee the adequate quality of librarians' activities. The author demonstrates, against the background of the development of the Hungarian library system over the last half-century, how librarians' competences expanded as a consequence of the changes in functions. The stakeholders must be made aware that the role of libraries has substantially increased in the transfer of and support to knowledge, with a view to lifelong learning and development, thus it has become a must to measure the suitability, competitiveness and performance of librarians.

Koltay Tibor

Az információs túlterhelés és az információs műveltség

Vitatják, néha másként nevezik, de van. Az információs túlterhelés probléma, amely nem feltétlenül keseríti meg az életünket, de tennünk kell ellene valamit. A lehetetlent próbáljuk meg ilyenkor, de azért az információs műveltség orvosság lehet bajainkra.

Mit tudunk az információs túlterhelésről?

Ha az információs túlterhelésről beszélünk, nyilvánvaló, hogy elsősorban korunk információs környezetére gondolunk, tehát arra a környezetre, amelyben a hálózatot immár nem az információ megkeresésének nehézsége, vagy az információk hiánya, hanem az információbőség jellemzi.¹ Ezt a környezetet úgy jellemezhetjük, mint amelyben soha nem volt még ilyen könnyű a tudás létrehozásához szükséges információkat összegyűjteni, míg soha nem volt ilyen nehéz az összegyűjtött információkból tudást létrehozni.²

Az információs túlterhelés nemcsak sokarcú, összetett jelenség, de még azt sem árt tudnunk róla, hogy nem új jelenség. Történetét itt nem vizsgáljuk részletesebben, csupán azt érdemes kiemelni, hogy sokan már a 16. századra teszik megjelenését, aztán a 20. század közepe táján kellett megtapasztalnunk, hogy több információt hozunk létre, mint amennyit fel tudunk dolgozni, különösen azért, mert a (főként természettudományos és műszaki) publikációk száma exponenciálisan növekedett.³ Az 1970-es években kezdődött a digitális információ térhódítása, amelyet felerősített az internet, és főként a World Wide Web megjelenése és elterjedése az 1990-es években, újabban pedig a web 2.0 széles körű használata. Ez a technikai fejlődés a korábbinál gazdagabb és összetettebb információs környezet létrejöttét eredményezte, amelyet az információmennyiség növekedése mellett a formátumok és információ típusok egyre nagyobb száma, továbbá az jellemző, hogy ezek egyre többféle hordozón és kommunikációs csatornán érhetők el. Ez a növekvő összetettség a választás kényszere elé állít bennünket.⁴ Egyúttal az is igaz, hogy az információk elérésére korlátozott számú interfészt használunk: főként számítógépek, mobil eszközök, könyvolvasók és más eszközök webböngészőit. Ennek az a hatása, hogy az információ „homogenizálódik”, tehát nagymérték-

ben elveszti a nyomtatott világban megszokott arculatát, különböző megjelenéseit, (tankönyv, újság, kézírásos naplóbejegyzés, fénymásolat, folyóirat-cikk stb.).⁵

Az információs túlterhelésről nem tudunk eleget, megismerése rendkívül küzdelmes, ráadásul maga a jelenség sokszor észrevétlen marad.⁶ Mégis igaz, hogy az információs túlterhelés életünk minden területére kihat. Akadályt, nehézséget jelent az üzleti életben, a tudományban és a hétköznapi életben. Ennek ellenére nincsen egyetlen, elfogadott definíciója.⁷ Pijpers például több mint egy tucat meghatározást sorol fel, amelyekből a következő vonások emelhetők ki.

Az információs túlterhelés akkor lép fel, amikor

- a rendelkezésre álló információk mennyisége meghaladja az emberek korlátozott információfeldolgozási képességét;
- szakadék van az információk mennyisége és azok között az eszközök között, amelyekkel az információkat hasznos tudássá tudjuk alakítani;
- több releváns információval rendelkezünk, mint amennyit fel tudunk dolgozni.

Az információs túlterhelés

- a túl sok, a túlzottan rossz minőségű és a különböző formátumú információ kombinációja;
- annak észlelése, hogy az elvégzendő feladathoz kötődő információáramlás mértéke nagyobb, mint amit hatékonyan tudnánk kezelni;
- annak az állapotnak a manifesztációja, amely frusztrál bennünket, hogy nem vagyunk képesek hozzáférni a releváns információhoz, pedig tudjuk, hogy rendelkezésre áll, feltehetőleg nagy mennyiségben, továbbá attól tartunk, hogy valami fontosat szem elől tévesztünk, valamint nem vagyunk képesek olvasni, információkat feldolgozni és értelmesen cselekedni, mivel túl sok információ áll rendelkezésre.⁸

Ezekhez még hozzátehetünk két definíciót, amelyek a fenti megközelítések valamelyikét erősítik meg. Az egyik szerint információs túlterhelés alatt azt a helyzetet értjük, amikor a rendelkezésre álló, potenciálisan hasznos, releváns információ mennyisége egy-egy egyén számára megnehezíti hatékony felhasználását.⁹ A másik szerint az információs túlterhelés az egyének (vagy rendszerek) olyan állapota, amely nem teszi lehetővé, hogy minden kommunikációs input feldolgozható vagy felhasználható legyen, ezért sikertelenséghez vezet.¹⁰

Részben a definíciókból is lesűrhető, hogy általánosságban az információs túlterhelés két fő kategóriára bontható. Az egyik, amikor több információ áramlik felénk, mint amennyit be tudunk fogadni. A másik pedig az, amikor az információfeldolgozás iránti igény, amely az egyénre hárul, meghaladja az erre a feldolgozásra fordítható időt és erőfeszítést.¹¹ Ezt nemcsak az üzenetek túl nagy száma okozhatja, hanem az is, hogy a bejövő üzenetek nincsenek megfelelően szervezve ahhoz, hogy könnyen felismerhető legyen, közülük melyik a fontos.¹² Érdeemes emellett az információs túlterhelés szintjeit is megnéznünk. Az üzenetek túl nagy száma jelenti a makroszintet. Ezzel szemben, a mikroszinten az információk sokféleségével kell szembenéznünk, és itt nagy szerepet játszik a kritikai gondolkodás hiánya, amelyet a megfelelő szűrők hiánya vagy ezek nem megfelelő használata mutat.¹³ A mikroszint a túlterhelés minőségi szintje, mivel itt alapvetően nem a mennyiségi tényező a meghatározó. A web 2.0 hatásai – amelyekről még szólni fogok – viszont elsősorban itt érvényesülnek. Előzetesen csak annyit érdemes erről mondanom, hogy korunkban az információs túlterhelés hátterét egy általános jellegű megállapítással jellemezhetjük. Ennek lényege, hogy jóval több szakértelemmel rendelkezünk információk előállításában, mint kezelésükben.¹⁴ A túl sok információ pedig azért zavar bennünket, mert nem marad időnk arra, hogy gondolkodjunk.¹⁵

Kinek a „betegsége”?

Valószínűsíthető hogy az információs túlterhelés nagymértékben nem egymástól elszigetelt okokra vezethető vissza, hanem emberek, eszközök, egy-egy szervezeten belüli gyakorlatok eredője.¹⁶ Kevésbé elképzelhető viszont, hogy valaha is létrehozhatók lesznek azok a hardver- és szoftvereszközök, amelyek önmagukban megoldást kínálnának a probléma megoldására.¹⁷ Sőt, az információ

technikai természetű szűrői éppen azt a viselkedésünket erősítik, amelyet meg kellene változtatnunk.¹⁸

Mindennek oka egyrészt az, hogy az információs túlterhelés főként személyfüggő. A másik oka pedig az, hogy egyúttal társadalmi jelenségről is szó van, hiszen a túlterhelés addig nem fog csökkenni, amíg nem következik be változás abban, hogy óriási mennyiségben fogyasztunk információkat.¹⁹ Sokan vannak ugyanakkor azon a véleményen, hogy az információs túlterhelést drámai módon felerősítették az új technológiák.²⁰

Érzékszerveink, főként látásunk, nagy mennyiségű inputot képes kezelni, és arra is képesek vagyunk, hogy az információk lényeges mintázatait azonosítsuk. A modern világban azonban gyakran olyan formában kapjuk az információkat, amelyek kezelésére nincsenek felkészülve érzékszerveink, és nincs is velük kapcsolatban előzetes tapasztalatunk.²¹ A felhasználó személyes érintettsége tehát olyan mértékű, hogy akár jogosnak is tekinthetjük azt, amit egy tanulmány beszédes címében olvassunk: *Information overload. We have met the enemy and he is us.*²² Ez magyarul körülbelül így hangzik: *Információs túlterhelés. Találkoztunk az ellenséggel, aki mi magunk vagyunk.*

Éppen a személyes érintettség az, aminek folytán az információs túlterhelést korábban a racionális döntések meghozatalát akadályozó pszichológiai szindrómának tekintettük. Ma viszont nem attól félünk, hogy elménket károsítja, hanem inkább társadalmi kérdésként tekintünk rá. Többnyire az aggaszt bennünket, hogy nem találjuk meg a nekünk szükséges információt. Nem menekülünk tehát előle, hanem alkalmazkodtunk hozzá.²³ Az érem másik oldala viszont az, hogy a túlterhelés miatt bizonyos feladatokat gyakran nem tudunk hatékonyan elvégezni.²⁴ Ez arra utal, hogy megfontolandó volna az *information overload* kifejezést kétféleképpen magyarázni: az ismert *információs túlterhelés* kifejezés mellett és *információs túlterheltség* elnevezéssel.

Az információs túlterheléssel kapcsolatos gondolkodásunkat árnyalja az a tény is, hogy sok ember valójában nem is igényli az információt, és éppen azért nem fog használni bizonyos rendszereket, mert azok információkat nyújtanak. Az információ birtoklása ugyanis végső soron kellemetlen és fáradságos. Az információkat el kell olvasni és meg kell érteni. Kiderülhet belőlük, hogy amit csináltunk, az valójában haszontalan. Ezért, ha van-

nak is információink, gyakran sokkal kevesebb gondot és fáradságot jelent, ha nem használjuk őket.²⁵

Tényleg van-e információs túlterhelés?

Az információs túlterhelés meglétét meg is kérdőjelezhetjük. Érvelhetünk például azzal, hogy az információs túlterhelés az emberi fajra jellemző és kikerülhetetlen állapot. Sokak szerint pedig túlzóak az információs túlterheléssel kapcsolatos megállapítások.²⁶ *Tidline* szerint csupán egy modern mítoszról van szó.²⁷

Az is felmerülhet, hogy az információs túlterhelés valójában önellentmondás. Ahogy nem ihatunk túl sok vizet, nem beszélhetünk túl sok információról sem. Amiről valójában szó van, az az, hogy adott pillanatban nem vagyunk képesek feldolgozni a kapott információt, főleg, ha nem kértük, viszont releváns lehet.²⁸ *Johnson* szerint, ha elfogadjuk, hogy az információs technológia semleges valami, és nem tudja „átírni” agyunkat egyetértésünk és beleegyezésünk nélkül, az információs túlterhelés nem is létezik. Ilyen megközelítésben tehát nem információs túlterhelésről van szó, hanem információs túlfogyasztásról. Az információs túlterhelés azt is jelenti, hogy a beözönlő, óriási mennyiségű információt új és az eddiginél hatékonyabb módon kell kezelnünk. Az információs túlfogyasztás viszont arról szól, hogy új utakat találunk szelektív befogadására.²⁹ Megítélésem szerint ebben a gondolatmenetben nem az a fontos, hogy az információs túlterhelésnek más nevet adunk, hanem az, hogy – némileg kimondatlanul – de a szelektivitás kiemelésével az információs műveltségre irányítja a figyelmet. Az információs műveltségről még fogok szólni, most azonban érdemes inkább a felhasználói viselkedés néhány kérdésére koncentrálnunk.

Amikor kevés idő áll rendelkezésre az információk feldolgozására, a túlterhelés elkerülése végett, félretesszük, majd utóbb sohasem dolgozzuk fel azt az információt, amely nem tűnik sürgősnek. Ebből következően ritkán vesszük észre, ha a félretett dokumentumok feleslegesek. Még amikor van is időnk arra, hogy az új információkat szisztematikusan megvizsgáljuk, elhalasztjuk a döntést értékükről, mivel bizonytalan, hogy mire lesznek használhatók a jövőben.³⁰

Az információs túlterhelés összefügghet azzal is, hogy elveszítjük a helyzet felett gyakorolt ellenőr-

zést, amihez gyakran az az érzés is járul, hogy eláraszt bennünket az információ. Bárhogy legyen is, a háttérben ott van, hogy az információk bősége arra kényszerít bennünket, hogy több időt és energiát fordítsunk rá, mint amennyit szeretnénk. Ezek mellett az információs túlterhelés problémakörébe tartozik az időzítés, az információfeldolgozó képesség, valamint a személyes tapasztalatok, a stressz, a zavartság, az aggodalom vagy a motiváció alacsony szintje is.³¹ Ha ezt elfogadjuk, akkor úgy tűnik, hogy az információs túlterhelésnek mégiscsak van pszichológiai dimenziója.

Közben a kutatási adatok egyre fontosabbakká válnak, és egyre gyakrabban publikálják is őket. Ez azt is magával hozza, hogy az adatokat is kezelniünk kell, nyilvánosságra hozásuk, gondozásuk, megőrzésük, sőt még az adatokra történő hivatkozás is összetett feladat elé állítja a kutatókat és az információs szakembereket. Ez azt jelenti, hogy tömeges megjelenésük és használatuk bizonyára fokozni fogja az információs túlterhelést.

Ha a túlterhelés információs, mit gondoljunk magáról az információról?

Kenneth Himma szerint Az információs túlterhelést nem érthetjük meg anélkül, hogy az információ fogalmát megértenénk.³² Ő információ alatt az informálás aktusát érti, amely egyike az információk azon három formájának, amelyekről *Michael Buckland* beszél:

- Az információ mint dolog: amikor az információ a dokumentumhoz kötődik.
- Az információ mint folyamat, más szóval az informálás aktusa: amikor az információ valakinek a tudatállapotát módosítja.
- Az információ mint tudás: amikor az információ azonos az átadott tudással, amelyet az informálás (informálódás) folyamata során felfogunk.³³

Ha az információ az informálás aktusához kötődik – teszi hozzá Himma –, akkor propozicionális tartalma van, és ez a tartalom lehet igaz vagy hamis. A kérdésekben megjelenő tartalmak (pl. „Esik az eső?”), valamint az utasítások (pl. „Csukd be az ajtót!) természete nem propozicionális, ezért a szó szoros értelmében nem is nevezhetők információnak. Ahhoz, hogy a propozicionális tartalom valóban információ legyen, igaznak kell lennie.³⁴

Bizonyos fokig hasonlóan gondolkozik *John Budd* is, aki szerint az információ értelemmel bíró, kommunikatív cselekvés, amelynek célja igaz állítások

és feltételek létrehozása. Az információ magában foglalja azokat a kommunikatív cselekvéseket (és csakis azokat), amelyeket a kommunikáció célközönsége vagy potenciális címzettjei értelemmel bírónak ítélnék meg. Az értelem nem korlátozódik a pusztá szemantikára, hanem az értékelésben rejlő kontextust és történetet is magában foglalja. Ezen túl, az információ akkor igaz, ha garantálva van, hogy a kommunikatív cselekvés nem tartalmaz szándékos félrevezetést vagy kihagyást, továbbá vannak inherens értékelési elemei, megokolása bizonyítékokon alapul és etikus.³⁵

Himma azt is kifejti, hogy általában – legalábbis a nyugati filozófia főáramát figyelembe véve – feltételezzük, hogy mindig ésszerű, hogy igényeljük az információt, továbbá jobbnak tartjuk, ha több van belőle, mint kevesebb, továbbá, sajátosságaitól függetlenül, szükségesnek érezzük ésszerű terveink megvalósításához. A könyvtárosok viszont felismerték, hogy tévedés azt gondolni, hogy az információ alapvetően jó dolog.

Az információ matematikai elmélete a bizonytalanság csökkentésével méri az információt. Ezzel eltávolítja a jelentés megszokott értelmezésétől. Az objektív értelemben vett bizonytalanságot azonban csak az igaz propozicionális tartalom képes feloldani. Ennek megfelelően, a túlterhelés problémájára úgy is tekinthetünk, mint a tartalom okozta túlterhelésre, hiszen túl sok igaz tartalom áll rendelkezésre, másrészt viszont túl sok a hamis tartalom is, mivel nem vagyunk képesek hatékonyan megítélni mi igaz és mi hamis.³⁶

Az információs túlterhelés és a web 2.0

Az információs túlterhelés tekintetében talán nem is az információ mennyisége a probléma, hanem az, hogy ez az információ többé már nem passzív. Többféle kommunikációs csatornán áramlik, és kérés nélkül kapjuk. Azzal a szándékkal és olyan módon küldik nekünk, hogy figyelmünket megragadja. Miután ez megtörtént, az információ elérte tudatunkat, tennünk kell vele valamit, különben megreked, zűrzavart okozva tudatunkban és fizikai tereinkben.³⁷ Mindez jól illeszkedik a figyelemgazdaság természetéhez. Mivel a web 2.0 eszközei egyszerűvé és könnyűvé teszik az információkhoz való hozzáférést és az információk létrehozását, fontos tényezővé vált a figyelem, hiszen akinek (aminek) nagyobb figyelmet szentelünk, az jobban bevésődik az emlékezetünkbe, és könnyebben fizetünk érte.³⁸ Ez anyagok létrehozására sarkall

mindenkit, viszont semmi sem motivál bennünket arra, hogy a webre korábban feltett anyagainkat onnan le is vegyük.³⁹

Az új információs és kommunikációs formák változatossága és sokfélesége, valamint a források pusztá mennyisége is hozzájárul a túlterheléshez. Emellett a web 2.0-ás alkalmazások természete sajátos problémákat is felvet. Ezek a problémák sem teljesen újak, hanem a web korábbi formájában is meglévő jelenségek kiszélesedését jelentik. Ilyen a minőség-ellenőrzés hiánya. Természetesen vitatható, hogy ez súlyosabb gond-e a web 2.0 körében, mint a korábbi alkalmazásoknál.

Kétségtelen viszont, hogy a web 2.0-ás eszközök népszerűsége jellemzően egy olyan információs környezet kialakulásához vezetett, amely igen gyakran a sekélyes újdonságra épül. Ennek egyik oka, hogy valóban eredeti anyagokat nehéz, sőt szinte lehetetlen találni vagy előállítani, az újdonság iránti igényeket tehát a meglévő anyagok újrafelhasználásával, linkek kiépítésével, újracsomagolással lehet kielégíteni.⁴⁰ Ez oda vezet, hogy nemcsak az információk mennyisége növekszik, hanem változékonyságuk, pontosabban mulandóságuk is, ami tovább növeli az információs túlterhelést.⁴¹

A web 2.0-ás környezetben az információs túlterhelést éppen a sekélyes tartalmak előállításával növeli az amatőrök tevékenysége. Ráadásul az amatőrök és a szakemberek közötti, eddig egyértelmű különbségtétel a web 2.0 világában viszont jelentős mértékben elmosódni látszik. Bár találkozzunk olyan állítással, hogy korunkban mindenki a tartalom előállításának szakértője⁴², nem hihetjük, hogy ez így is van. A szakértelemhez nem elég az, ha valaki fel van szerelve a legújabb technológiai eszközökkel.⁴³ Az *amatőr* szó helyébe tehát ebben a kontextusban sokszor a *dilettáns* szót kell behelyettesítenünk.

Ennél fontosabb, hogy az amatőr tartalmak létrehozói nem számolnak azzal, hogy növelik az információs túlterhelést. Mi több, nem is kérhetjük ezt számon rajtuk, bár tudatos polgárokként felismerhetnék, hogy kritikus szemlélettel nézni az információt nemcsak azt jelenti, hogy megszűrjük a másoktól érkező információt, hanem a saját „információtermelésünket” is kordában tartjuk. Igaz, a tudományos információk mennyisége is hallatlan mértékben nőni látszik, és a kutatók sem mérsékelik információtermelésüket, különös tekintettel arra,

hogy előmenetelük nagymértékben a publikáláson múlik.

Éppen ezért különbséget kell tennünk a bennünket magánemberként, a hétköznapiak során érő információs túlterhelés között és aközött, amikor az üzleti életben vagy kutatóként vagyunk kitéve neki. Az utóbbi esetben látnunk kell, hogy a web 2.0-nak az információs túlterhelésben betöltött szerepe kisebb, mivel – bár a kutatók használják a web 2.0-ás eszközöket – nem térnek el eddigi prioritásaiktól, tehát előnyben részesítik a publikálás hagyományosnak tekinthető, formális csatornáit.⁴⁴ Ez abban is megnyilvánul, hogy sokan közülük nem bíznak abban, ami nem esett át formális lektoráláson. Márpedig a lektorok megszűrik az információt. Igaz, hogy ennek a szűrésnek nem az információs túlterhelés csökkentése az elsődleges célja, mégis hozzájárul ahhoz, hogy kevesebb információt kelljen befogadnunk és kezelnünk. Zárójelben jegyezzük meg azonban, hogy a kutatói viselkedés változóban van, bár a változás mértékét sokan eltérően ítélik meg.⁴⁵

„Orvosságok” az információs túlterhelés ellen

Amikor arról beszélünk, hogy a túlterhelés oka lehet az is, hogy az információ nincsen megfelelően szervezve, az információépítészet is segít(het). Ez a – még mindig kevésbé ismert – szakterület nem pusztán a dizájn kérdéseivel foglalkozik, hanem a rendszerek közötti interakciókkal, az információs környezetek megtervezésével úgy, hogy szemantikai és kontextuális információs kapcsolatokat teremtsen a felhasználók céljainak és igényeinek befogadásához.⁴⁶ Természetesen itt elsődleges a túlterhelés csökkentése, pontosabban sokkal szélesebb értelemben beszélhetünk róla, hiszen a célok között kiemelkedő szerepe van annak, hogy a weboldalaknak a lehető legnagyobb mértékben magától értetődő módon kell felépülniük, elérve, hogy használatukhoz ne kelljen gondolkodnia a felhasználónak.⁴⁷

Az információs túlterhelés (némi paradox módon) hozzájárult a referálás újjászületéséhez is. A kutatók ugyanis úgy kezelhetik a tudományos cikkek rájuk zúduló áradatát, hogy a referátumokat nézik meg, és azok alapján döntenek el, hogy el akarják-e olvasni a teljes szövegeket. A jól megírt referátumok tehát az információs túlterhelés ellenszerei.⁴⁸

Azt is látnunk kell, hogy az információs túlterhelés okozta negatív hatások ellensúlyozásában szerepe lehet, és egyre több figyelmet kap a személyes információkezelés (személyes információszervezés, PIM).⁴⁹

Az információk mennyiségét és minőségét egy-egy felhasználó aligha befolyásolhatja érdemben. Hiába akarná tehát az információs túlterhelést enyhíteni. Ami segíthet, annak lényegét a sokszor leírt *információs műveltség* szókapcsolat fejezi ki. *William Badke* szerint az információs túlterhelés világában, az információs műveltségnek megvan az ereje ahhoz, hogy megtanítsa bennünket az információk megfelelő kezelésére.⁵⁰

Ezt a képességegyüttest (gyűjtés, értékelés és szervezés) leginkább a könyvtárosok sajátították el, és ők azok, akik (esetleg információs szakembernek, vagy bármi másnak a nevezve) élen járnak oktatásában is.⁵¹ Erre egyértelmű szükség van, mert az emberek többnyire kompetensnek tartják magukat az információszervezésben, megfedkezve arról, hogy az információtechnológiai eszközök használatában meglévő (többnyire látszólagos) jártasságuk nem garantálja, hogy információs igényeiket megfelelően ki is tudják elégíteni. Sőt, a technikai szakértelem éppenséggel elfedi információs műveltségük nem kielégítő voltát.⁵²

Mindez valójában nem meglepő, hiszen tudjuk, hogy az emberek többsége nem hoz optimális döntéseket, inkább az első, ésszerűnek látszó opciókat választja, tehát kielégítően jó döntések meghozatalára törekszik.⁵³ Közismert, hogy ennek megfelelően sokan még azt az információt is elfogadják, amelyről tudják, hogy rossz minőségű, kevésbé megbízható, ha ugyanakkor könnyen elérhető és egyszerűen használható.⁵⁴ Nem szabad tehát természetesnek vennünk, hogy mindenki képes információkat feldolgozni és kritikával kezelni, ahogy az sem magától értetődik, hogy tud írni és olvasni.⁵⁵ Miközben hatalmas mennyiségű információ áll rendelkezésre, akár „információs alultápláltságról” is beszélhetünk, mivel számos információigény nem kerül kielégítésre. *Eti Herman* és *David Nicholas* ennek fő okát abban látják, hogy a közvetítők kimaradnak az információs láncolatból, azért a digitális információfogyasztók maguk keresnek információt a hálózaton, sokszor nem könyvtári környezetben.⁵⁶

Az információs túlterhelés ellensúlyozása szempontjából az információs műveltség forrásalapú megközelítése a legkevésbé releváns. Ez a meg-

közelítés ugyanis az információforrásokra koncentrálnál és kiindulópontja nem a felhasználó, hanem az információs rendszer. A magatartás-alapú megközelítés fókuszja ugyanott van, azonban leírja az információszerzési szokások olyan általánosított struktúráit, amelyeket a felhasználók különböző szituációkban és kontextusokban alkalmazni tudnak. Ennek a megközelítésnek már van köze az információs túlterheléshez, ahogyan a konstruktivista alapokon álló folyamatközpontú megközelítés is ad támpontot számunkra. Ez utóbbi az információszerzés különböző aspektusait a felhasználó perspektívájából mutatja, arra koncentrálnálva, hogy miként él meg azt a felhasználók, és hogyan hoznak létre jelentéseket. A leginkább releváns megközelítés az, amelyik az információs folyamatok társadalmi és kommunikatív vonatkozásait hangsúlyozza, figyelembe véve azokat a kontextusokat, amelyekben azok zajlanak. Fő értéke, hogy fokozott hangsúlyt helyez a kognitív autoritásra (a szakmai hozzáértésre, a tekintélyre és a befolyásra), a források értékelése és a társas navigáció (egymás ajánlásainak követése) közötti kapcsolatra. Középpontjában az a felismerés áll, hogy kiemelkedően fontos azoknak a társadalmi-technikai feltételeknek a tudatos ismerete, amelyek az információ létrehozását, közvetítését és fogyasztását jellemzik.⁵⁷

Összegzés

Az információs túlterhelés tényének nem szabad azt jelentenie, hogy deprimáltak, kimerültek, krónikusan boldogtalanok vagyunk, vagy pánikba kellene esnünk. Csupán arról van szó, hogy aggaszt bennünket, amikor túl sok tartalomhoz férünk hozzá, ráadásul kevesebb időnk marad a pihenésre és a reflexióra. Fontos, megoldandó problémáról van szó, amellyel kapcsolatban azonban nem szabad túlzásokba esnünk.⁵⁸

A probléma nem az, hogy túl sok információ áll rendelkezésre, hiszen társadalmunkat az információ mozgatja, így nem lehet belőle túl sok. A kihívás inkább az, hogy hatékonyan használjuk az információt.⁵⁹

Irodalom

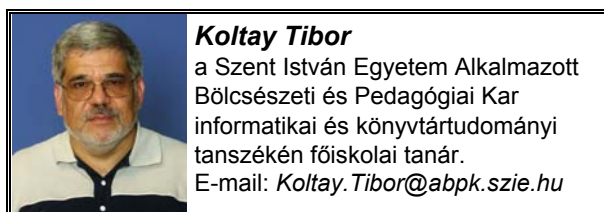
¹ SENNYEY Pongrácz – KOKAS Károly: Könyvtárak a hálózatban. Hogyan változtatta/változtatja meg a könyvtárak jelenét és jövőjét a számítógépes világhálózatba kerülés? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. évf. 10. sz. 2011. p. 419–429.

- ² MARTELL, Ch.: Access: The social dimension of a new paradigm for academic librarianship. = *Journal of Academic Librarianship*, vol. 35, no. 3, 2009, p. 205–206.
- ³ PIJPERS, G.: *Information overload: A System for Better Managing Everyday Data*. Hoboken, N.J.: Wiley, 2010.
- ⁴ MORVILLE, P.: *Ambient Findability*. Sebastopol, CA: O'Reilly, 2005.
- ⁵ BAWDEN, D. – ROBINSON, L.: The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. = *Journal of Information Science*, vol. 35, no. 2, 2009, p. 180–191.
- ⁶ DAVIS, N.: *IA Strategy: Addressing the Signatures of Information Overload*. *UXmatters*, 2012
<http://www.uxmatters.com/mt/archives/2012/02/ia-strategy-addressing-the-signatures-of-information-overload.php> (Elérés: 2013. december 21.)
- ⁷ BAWDEN, D. – ROBINSON, L.: The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. = *Journal of Information Science*, vol. 35, no. 2, 2009, p. 180–191.
- ⁸ PIJPERS i.m.
- ⁹ BAWDEN és ROBINSON i.m.
- ¹⁰ JONES, Q.–RAVID, G., – RAFAELI, S.: Information overload and the message dynamics of online interaction spaces: A theoretical model and empirical exploration. = *Information Systems Research*, vol. 15. no. 2, 2004, p. 194–210.
- ¹¹ PIJPERS i.m.
- ¹² JONES, DAVID és RAFAELI i.m.
- ¹³ DAVIS *IA Strategy*
- ¹⁴ SPIRA, J. B.; GOLDES, D. M.: *Information overload: We have met the enemy and he is us*. Basex Inc, 2007.
- ¹⁵ HOUGHTON-JAN, S.: Being Wired or Being Tired: 10 Ways to Cope with Information overload. = *Ariadne Issue 56*, 2008.
<http://www.ariadne.ac.uk/issue56/houghton-jan/> (Elérés: 2013. december 21.)
- ¹⁶ PIJPERS i.m.
- ¹⁷ DAVIS, N.: Information overload, Reloaded. = *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 37, no. 5, 2011, p. 45–49.
- ¹⁸ JOHNSON, C.A.: *The Information Diet*. O'Reilly Media, 2012.
- ¹⁹ DAVIS *Information overload*
- ²⁰ PIJPERS i.m.
- ²¹ BAWDEN és ROBINSON i.m.

- 22 SPIRA és GOLDES i.m.
- 23 WEINBERGER, D.: Bringing on the info overload. = *KMWorld*, vol. 19, no. 2, 2010.
<http://www.kmworld.com/Articles/Column/David-Weinberger/Bringing-on-the-info-overload-60750.aspx> (Elérés: 2013. december 21.)
- 24 DAVIS *IA Strategy*
- 25 MORVILLE i.m.
- 26 BAWDEN és ROBINSON i.m.
- 27 TIDLINE, T. J.: The mythology of information overload. = *Library Trends*, vol. 47, no. 3, 1999, p. 485–506.
- 28 PIJPERS i.m.
- 29 JOHNSON i.m.
- 30 HITTAKER, S.: Personal information management: from information consumption to curation. *Annual review of information science and technology*, vol. 45, no. 1, 2011. p. 1–62.
- 31 PIJPERS i.m.
- 32 HIMMA, K.E.: The concept of information overload: A preliminary step in understanding the nature of a harmful information-related condition. = *Ethics and Information Technology*, vol. 9, no. 4, 2007. p. 259–272.
- 33 BUCKLAND, M.: Information as Thing. = *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 42, no. 5, 1991. p. 351–360.
- 34 HIMMA i.m.
- 35 BUDD, J.: Meaning, truth and information: prolegomena to a theory. = *Journal of Documentation*, vol. 67, no. 1, 2011. p. 56–74. p.
- 36 HIMMA i.m.
- 37 NEVEL THOMAS, M.: *Personal Productivity Secrets*. Indianapolis, IN: Wiley, 2012.
- 38 GOLDBERGER, M.H.: *M.H. Goldhaber's Principles of the new economy*. 1996.
<http://www.well.com/user/mgoldh/principles.html> (Elérés: 2013. december 21.)
- 39 BROWN, D.: Eight Principles of Information Architecture. = *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 36, no. 6, 2010. p. 30–34.
- 40 BAWDEN és ROBINSON i.m.
- 41 DAVIS *IA Strategy*
- 42 HUVILA, I.: The complete information literacy? Unforgetting creation and organization of information. = *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 43, no. 4, 2011. p. 237–245.
- 43 MORVILLE i.m.
- 44 COLLINS, E.: Social media and scholarly communications: the more they change, the more they stay the same? = Shorley, D. and Jubb, M. (Eds), *The Future of Scholarly Communication*. Facet, London, 2013, p. 89–102.
- 45 ŠPIRANEC, S.: Az információs műveltség változó szempontjai a 2.0-ás kutatási környezetben. = *Könyvtári Figyelő*, 59. évf. 2. sz. 2013. p. 332–342.
- 46 DAVIS *Information overload*
- 47 MORVILLE i.m.
- 48 OJALA, M.: An Abstract Concept. = *Online*, vol. 36, no. 2, 2012. p. 5.
- 49 NAGY Gyula: PIM – Személyes információszerzés. = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 57. évf. 11–12. sz. 2010. p. 458–474.
- 50 BADKE, W.: Information overload? Maybe not. = *Online*, vol. 34, no. 5, 2010. p. 52–54.
- 51 HOUGHTON-JAN i.m.
- 52 HERMAN, E. – NICHOLAS, D.: The information enfranchisement of the digital consumer. = *Aslib Proceedings*, vol. 62, no. 3, 2010. p. 245–260.
- 53 SIMON, H.: *Korlátozott racionalitás*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1982.
- 54 BATES, M.: Toward an Integrated Model of Information Seeking and Searching. = *New Review of Information Behaviour Research*, vol. 32, 2002, p. 1–15.
- 55 Európai Bizottság. *Az EU Szövegértési készséggel foglalkozó magas szintű munkacsoportja. Vezetői összefoglaló*. Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2012.
- 56 HERMAN és NICHOLAS i.m.
- 57 SUNDIN, O. Negotiations on information seeking expertise: a study of web-based tutorials for information literacy. = *Journal of Documentation*, vol. 64, no. 1, 2008. p. 24–44.
- 58 HIMMA i.m.
- 59 NEYLON, C.: It's not filter failure, it's a discovery deficit. *Serials: The Journal for the Serials Community*, 2011, 24.1. p. 21–25.

Beérkezett: 2014. I. 21-én.

Aktualitások és trendek a személyes információszerzés (PIM) világából

A TMT 2010-es decemberi számában megjelent egy összefoglaló tanulmány a személyes információszerzésről, amely a maga nemében hiánypótló volt, hiszen előtte magyar nyelven még nem jelent meg részletes cikk a PIM-ről. [1] Azt hiszem, nem kell kiemelnem, hogy informatikáról lévén szó, az eltelt néhány évben hatalmas változások zajlottak ezen a területen is. Eddig is próbáltam beszámolni ezekről a változásokról, hiszen a téma iránt érdeklődők a Könyvtári Figyelő 2012/1-es számában olvashatták „A személyes információszerzés (PIM) és a mobil eszközök” című cikket [2], azonban újra itt az idő, hogy az azóta lezajlott változásokat és vadonatúj fejlődési irányokat bemutassam.

Néhány szó a PIM-ről bevezetés gyanánt

Nem szeretném újra a PIM különböző lehetséges fogalmaival terhelni a kedves olvasót, azonban úgy gondolom, hogy a témával először találkozók számára szükséges egy rövid magyarázat. A *PIM* a *Personal Information Management* rövidítése, magyarul személyes információszerzésként szoktunk rá hivatkozni. Lényege a saját analóg és digitális információs környezetünk minél kényelmesebb és hatékonyabb megszervezése.

Közhely, egyúttal mindennapi tapasztalat, hogy rengeteg információ ér bennünket nap, mint nap. Egyes kutatók az információs túlterhelés (information overload) problémáját is felvetik, amely valóban problémákat tud okozni életünkben. A személyes információszerzés célja az, hogy ilyen problémák ne jelentkezzenek, ugyanakkor fel tudjuk dolgozni a minket érő releváns információkat.

Szintén evidencia, hogy az egyénnek egyidejűleg több különböző területen is helyt kell állnia, elég ha csak néhány ilyen lehetőséget említünk, ezekhez mindenki hozzá tudja gondolni a saját életében pluszként megjelenő szinteket: főállású munkahely, másodállás, vállalkozás, oktatás (oktatóként és/vagy diákként), család, barátok... E területekről (és a fel nem soroltakról) folyamatosan érnek bennünket az ingerek, az információk. Ez így is van jól, hiszen az ellenkező eset arról árulkodna, hogy valami nem működik megfelelően. Azonban ahhoz, hogy optimálisan tudjuk menedzselni a felsorolt területekről minket érő hatásokat, szükség van az információs környezetünk hatékony megszervezésére, ellenkező esetben nem tudunk egyenlő

színvonalon helytállni a több párhuzamos területen. Folyton rohanásban leszünk, és azt fogjuk érezni, hogy már megint késésben vagyunk, frusztráltak leszünk a minket érő információs túlterhelés miatt.

A PIM ebben próbál segíteni informatikai eszközök bevonásával, azonban látnunk kell azt, hogy a dolog alapvetően nem ezekről az újabbnál újabb lehetőségeket tartogató eszközökről szól, hanem egy gondolkodásmódról és egy szemléletről.

Aktualitások és trendek

Mint ahogyan a bevezetőben említettem, jelen cikk fő célja nem a téma általános bemutatása, hanem számadás a területet érintő és az elmúlt 2-3 évben lezajlott változásokról. Egyrészt történtek konkrét intézkedések, itt elsősorban a Google megváltozott termékpolitikáját kell kiemelnünk, másrészt kirajzolódni látszik két nagyon fontos trend, amely mellett nem mehetünk el, ha a személyes információszerzés területének fejlődési irányait vizsgáljuk.

Az egyik a felhőszolgáltatások (cloud) térhódítása és mindennapivá válása, míg a másik az okostelefonok, tabletek és más fejlett mobilkommunikációs eszközök hihetetlen mértékű terjedése.

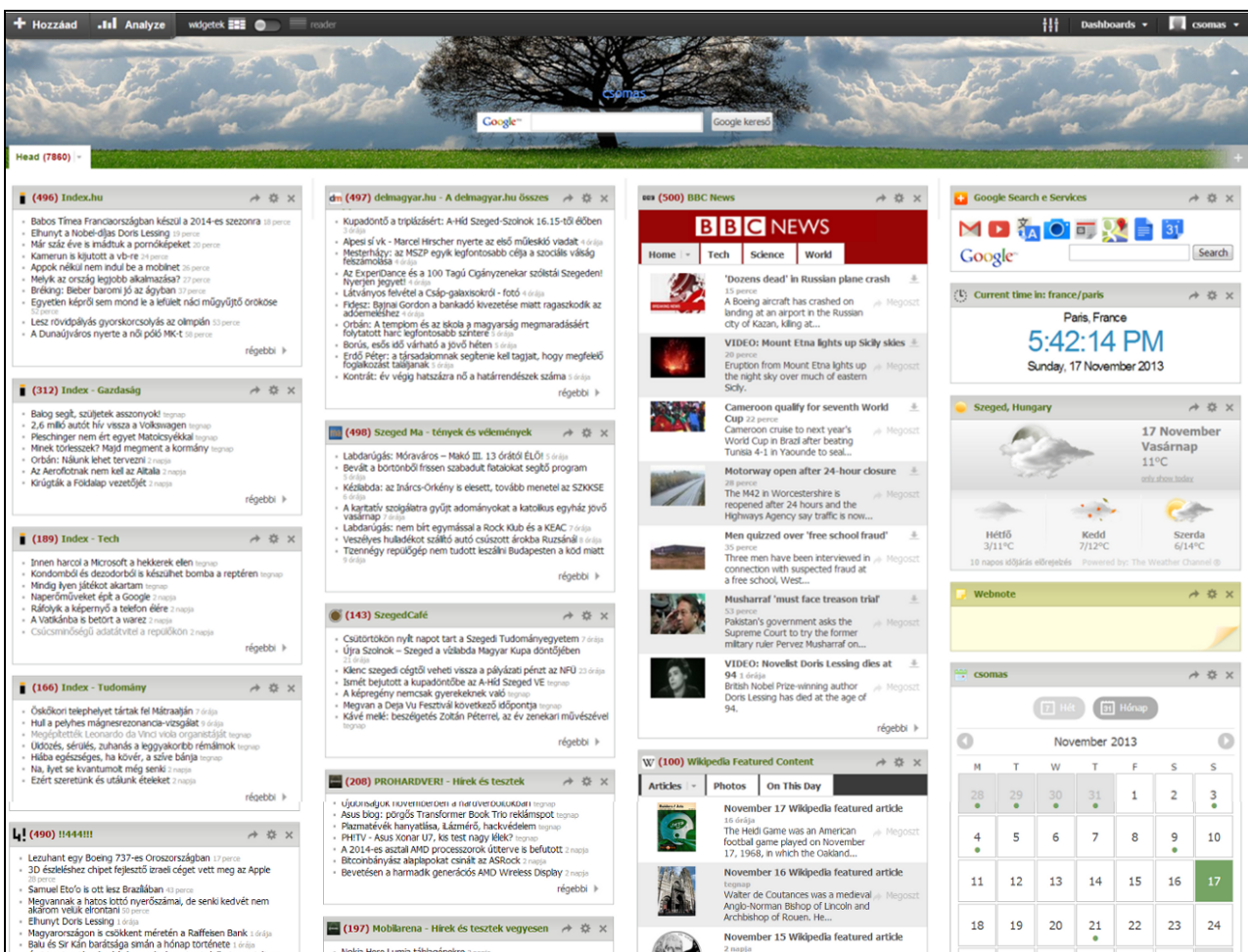
Aktualitások a PIM világából

Aki figyelemmel kíséri a témát, az tudja, hogy a Google szerepe megkérdőjelezhetetlen a PIM területén, hiszen olyan alapvető és minőségi szolgáltatásokat nyújt ingenyenesen, amelyeket nagyon

jól ki tud használni egy az információk szervezésére tudatosan odafigyelő egyén. Tulajdonképpen csak Google-szolgáltatásokból ki tudunk magunknak építeni egy szinte tökéletes információs környezetet. Ezért fordulhat az elő, hogy a PIM-mel foglalkozó cikkek és előadások folyton különböző Google-szoftvereket akarnak bemutatni. Kölcönvehetjük tehát az interneten gyakran használt mondás parafrázisát a tárgyalt szituációban: „a Google a barátod”. Elég, ha csak a következő felsorolásra gondolunk: Gmail, Drive, Calendar, Android. Egytől egyig Google szolgáltatásokról van szó ugyanis. A sor még hosszan folytatható lenne, azonban az elmúlt időszakban felhasználói oldalról nézve néhány negatívummal is találkozhattunk keresőóriás „barátunk” háza táján, amely kicsit belegázolt az eddigi kiegyensúlyozottnak mondható „barátságba”. Ilyen intézkedés volt a Google Desktop Search [3], az iGoogle [4] vagy a Google

Reader [5] megszüntetése. Néha a barátságoknak bizony árnyoldala is van...

Ezek közül számomra az iGoogle leállításra volt a legfájóbb, mivel ezt aktívan használtam, egyúttal PIM-es portfóliómnak is szerves részét képezte. Legalább 30 emberrel ismertettem meg az elmúlt években, mindannyian nagyon szerették és aktívan használták. Azonban a Google máshogy képzelte el a szolgáltatás jövőjét, ezért megoldást kellett találni a problémára. Rövid kutatás után rájöttem, hogy szerencsére számos alternatíva létezik az eddig használt kezdőlap pótlására, a legjobbak: igHome, My Yahoo, My MSN, Prototype, Netvibes. Alapos kipróbálás után ezek közül az utolsó mellett döntöttem, ezt kezdtem el használni és ajánlani azoknak, akik tanácsot kértek tőlem az iGoogle pótlására.

1. ábra Képernyőkép a Netvibes szolgáltatásról (saját képernyőmentés)

Az iGoogle-nél, de még inkább a Google Reader esetében a bekötött RSS-csatornák képezték a szolgáltatás lényegét. Ezeket jól megválogatva egy sokkal tudatosabb hír- és információfogyasztást lehetett megvalósítani. Az RSS-eket nem hagyhatjuk figyelmen kívül az információs környezetünk kiépítése során, már ha fontos számunkra, hogy naprakészek maradjunk mind szakmai vonalon, mind világunk napi történéseit illetően.

Az RSS-csatornák kezelésére maguk a webböngészők is alkalmasak, illetve számos direkt erre a célra fejlesztett program is létezik, azonban a jelenlegi mezőnyből mindenképpen a fent említett Netvibes online szolgáltatást ajánlanám, mert ez a régi favoritához, az iGoogle-höz hasonlóan egyéb moduljaival (könyvjelzők, naptár, levelezés, jegyzet, időjárás, óra stb.) többet nyújt egy sima feedolvasónál.

Szintén az amerikai keresőóriáshoz köthető a Google News szolgáltatás, amely picit más oldalról közelíti meg a hírolvasás műfaját. Itt ugyanis nem saját magunknak kell felvenni az egyes csatornákat, amelyeket figyelemmel szeretnénk kísérni, hanem előre összegereblyézik a nagyobb hírportálok legfrissebb híreit a látogatók számára. Ha nincs túl sok időnk a napi események nyomon követésére, akkor jó szolgálatot tehet egy-egy ilyen híraggregáló oldal is, ezek közül az egyik legjobb (nem meglepő módon) a Google News.

Szerencsére nemcsak leállított szolgáltatásokról tudunk beszámolni, hanem átalakulókról és fejlődőkről is. A Google Docs-ból például Google Drive lett, amely átalakulás elsősorban abban nyilvánul meg, hogy tulajdonképpen egy szinkronizálható online tárhelyet (hasonlóan a Dropbox-hoz) kapunk az eddigi irodai programcsomag mellé. Természetesen a csoportmunkára kiváló Google Docs képességei megmaradtak, csupán kiegészült a szolgáltatás az említett tárhelyfunkciókkal. 15 gigabájt tárterületet nyújt ingyenesen a szolgáltató, és viszonylag olcsón bővíthető a terület, mivel 100 gigabájtot vásárolhatunk havi 5 dollárért. [6] Ez a fejlesztés egyébként jól illeszkedik a következőkben bemutatandó trendekhez, a felhőszolgáltatásokhoz és az új típusú mobil eszközökhöz is. Természetesen nem csak a Google érzékelté ezeket a változásokat, számos nagy IT cég próbálja meglovagolni a cloud computingot (felhő alapú számítástechnika). Kínál ilyen szolgáltatást a Microsoft, az Apple, az Amazon, a Dropbox, a Mega (az elhíresült Megaupload utódja) és még sokan mások.

Trendek: a felhő

A felhő már néhány éve is jelen volt az életünkben, de akkor még nem volt ennyire nyilvánvaló, hogy miről is van szó, és hogy egyértelműen ez jelenti a fejlődés útját, napjaink informatikájának egyik legfontosabb trendjét. Néhány bekezdés erejéig tekintsük át, hogy mely területeken is jelent meg ez a sokat emlegetett jelenség.

Webes levelezőrendszerek

Talán ez volt az első terület, ahol a mindennapi felhasználók életébe kezdett beszivárogni a felhő. Ezek a levelezőrendszerek (Gmail, Yahoo Mail, Outlook, Freemail stb.) ugyanis a kezdetek óta szervereken tárolják a leveleinket, szemben a hagyományos asztali levelezőkliensekkel (Microsoft Outlook, Windows Live Mail, Thunderbird stb.). Akinek ment már tönkre a számítógépében merevlemez, az sajnos a saját kárán megtanulta, hogy mi jelenti a legnagyobb problémát ezeknél az asztali klienseknél. A több gépes használatnál (nem megfelelő konfiguráció esetén) szintén adódhatnak problémák a hagyományos asztali levelezőkliensek üzenetkezelésével, olyan esetekről nem is beszélve, amikor egy idegen gépen akarunk rápillantani a leveleinkre.

Ezeket a problémákat az online levelezőrendszerekkel, a „webmailekkel” ki tudjuk küszöbölni. Ezeknek is vannak árnyoldalai, azonban az ezekből adódó kockázatokat okos használattal el tudjuk kerülni. Az egyik aggály adatvédelmi jellegű, ez igazából az összes felhőszolgáltatás esetén jelen lévő probléma. Megbízunk-e annyira a nagy szolgáltatókban, hogy rájuk merjük bízni az adatainkat? Ez különösen aktuális kérdést jelent a nemrégiben kirobbant megfigyelési botrány miatt. Valóban barátaink-e a Google és társai? Véleményem szerint a válasz egyszerű: a valóban kényes adatainkat nem szabad rábízni ezekre a szolgáltatókra, azonban a túlzott félelemnek sincsen értelme, hiszen a hagyományos bölcsességet (ahova igazán be akarnak törni, oda úgyis be fognak) kölcsönvéve az informatika világára, kellő szakértelem birtokában úgysem okoz problémát adataink megszerzése, tároljuk azokat akár egy asztali levelezőkliensben, akár egy gépünkön lévő dokumentumban. Persze ez nem azt jelenti, hogy ne legyünk óvatosak! Óvatosnak kell lenni, de például a családi fotóink biztonsági mentését nyugodtan tárolhatjuk egy online tárhelyszolgáltatónál, hiszen azzal, hogy biztonságban tudhatjuk a régóta őrzgetett családi emlékeket, többet nyerünk, mint amit

azzal veszítenénk, ha egy esetleges visszaélés esetén (aminek valljuk be igen kicsi az esélye, főleg ilyen kevésbé kényes anyagoknál) illetéktelen kezekbe kerülnének a képeink.

A másik aggály szintén bizalmi jellegű. Itt arról van szó, hogy elhisszük-e, hogy ezek a szolgáltatók legalább 10-20 éven át üzembiztosan léteznek majd, és valóban vigyáznak a rájuk bízott adatainkra. Adódhat-e olyan vis maior eset, ami miatt adatvesztés léphet fel? Hiszen előfordultak már olyan esetek, hogy egy-egy ilyen szolgáltatás akár több napon keresztül elérhetetlenné vált valamilyen technikai hiba miatt. Arról nem beszélve, hogy komoly, megingathatatlan látszó cégek is mentek már csődbe, vagy kerültek bajba. Ilyen eset volt például a Megaupload elmúlt években történt vészőfutása, amikor 40 petabájnyi adat semmisült meg. [7]

Szerencsére egy kis odafigyeléssel ezek a kockázatok is minimalizálhatók. Semmit ne tároljunk csak a felhőben és csak egy szolgáltatónál! Ha például a teljes levelezésünket a Gmail-en keresztül intézzük, akkor érdemes minden egyes levélünkről egy másolatot automatikusan továbbítani egy másik szolgáltatónál található fiókba. Annak viszonylag kicsi az esélye, hogy két szolgáltatónál egyszerre legyen baj. Ugyanez érvényes a felhőalapú tárhelyekre, jó néhány kínál ingyenes csomagokat, így igazából csak egy kis időráfordításba kerül, hogy az adatainkat több helyen is tároljuk, arról nem beszélve, hogy ezeket (ha mód van rá) a saját lokális meghajtóinkon is őrizzük meg! A kockázatok minimalizálása végett igyekezzünk olyan szolgáltatót választani, amely kellő múltra tekint vissza, egyúttal piaci ereje miatt is megbízhatóbb, mint egy pár éve indult garázscég. Egy Google vagy Microsoft méretű szoftveróriás viszonylag ritkábban szokta bedobni a törölközőt, de legalábbis egy-egy szolgáltatás leállítása esetén időben értesítik a felhasználókat az adatok migrálásának szükségességéről (ahogyan történt ez például a cikkben korábban említett megszűnő Google-szolgáltatások kapcsán is).

Online tárhelyszolgáltatók

A kételyek vidékére tett rövid kitérő után térjünk vissza a felhőszolgáltatások bemutatásához. Az aggályoknál már többször hivatkoztunk a felhőalapú tárhelyszolgáltatókra, hiszen a levelezés mellett ezekre ugyanúgy érvényesek a felvázolt kérdések.

Mind a céges, mind a privát világban egyre inkább terjednek, és már az is előfordul, hogy egy-egy mobiltelefon, vagy laptop vásárlása mellé ajándékként ilyen jellegű szolgáltatást is nyújtanak a nagy gyártók. [8]

Meglátásom szerint az ilyenféle szolgáltatás az egyre többféle eszköz megjelenésével szerzett magának igazi létjogosultságot, mivel a számunkra fontos állományokhoz minden általunk használt eszközről szeretnénk hozzáférni. Számos példát lehetne hozni az állítás életszerűségére, de talán elég egy a nagyszülőknél tett látogatásra gondolnunk, amikor a vendégségbe érkezett család csak a mobiltelefonokat és a család közös iPad-jét vitte magával, viszont szeretné megmutatni a nagyinak a két évvel ezelőtti családi nyaralás fotóit, amit nyilván nem tárolnak egyik náluk lévő eszközön sem. Abszolút életszerű helyzetről beszélhetünk, de ugyanilyen lehet például egy munkahelyi asztali gépen elkészített táblázat, amelyre egy külföldi prezentáció során lenne szükség. Ezekben az esetekben az online tárhelyszolgáltatások tudnak bennünket kihúzni a csávából. A fentiek alapján megállapíthatjuk tehát legfontosabb ismérveiket: hozzáférni adatainkhoz bárhol, bármikor, bármilyen eszközről. Másik fontos használati területük (ami talán a PIM legfontosabb erénye!) az archiválási funkció. Egy jól beállított felhőalapú tárhellyel automatikus és folyamatos biztonsági mentést tehetünk lehetővé minden általunk fontosnak gondolt állományra nézve.

Irodai programcsomagok

Évekkel ezelőtt akármennyire nem tűnt valószínűnek, hogy az irodai programcsomagokat, a szövegszerkesztőket és a táblázatkezelőket ne a saját gépünkön használjuk, mára bizony kézzelfoghatóvá vált ez a lehetőség. A Google Docs és annak céges változata, a fizetős Google Apps [9] már régebben létezik, mint a felhőalapú irodai szoftverkörnyezet. 2011 nyarán a Microsoft is elindította saját internetalapú rendszerét, a Microsoft Office 365-öt. [10] Erre éppen a terjedő felhőszolgáltatások trendje bírta rá, mert a megannyi (nagyraoszt ingyenes) webes szolgáltatás előtérbe kerülésével a boltokban megvásárolható, sokszor igen drága hagyományos programcsomag csillaga lassacskán leáldozóban van. Ezért a Magyarországon például sztenderdnek számító irodai szoftverjük, az Office már nemcsak hagyományos offline terméként vásárolható meg, hanem előfizetéses konstrukcióban is. [11]

Az irodai programcsomagok felhőbe költözését az előfizetési konstrukció előtérbe kerülése mellett egyébként a csoportmunkára való igény követelte ki. Munkahelyi környezetben ugyanis mindennaposá vált, hogy egy-egy projekten vagy egy-egy fájlra azonos időben egész csapatnak kell dolgoznia annak összetettsége és a határidők rövidege miatt. Ennek a legegyszerűbb és legköltséghatékonyabb módja a felhőalapú rendszerek hadrendbe állítása, felhő nélkül mindez igencsak nehézkes volna.

Böngészők

Az eszközpark diverzifikálódása és bővülése miatt az elmúlt években a böngészőknél szintén alapkövetelmény lett, hogy lehetővé tegyék a felhőalapú szinkronizációt. Ez azt jelenti, hogy a reggeli kávéfogyasztás közben megnyitott böngészőfülek fognak bennünket várni az irodában is, ha ezt szeretnénk, sőt a munkába való ingázás során, az okostelefonunkon is tovább tudjuk olvasni az elkezdett cikkeket, blogokat. Emellett természetesen lehetőség van minden, a böngészőben keletkező adat felhőben való tárolására és onnan való lehívására a különböző eszközeink számára. Böngészési előzmények, könyvjelzők, bejelentkezési adatok, megnyitott oldalak stb.

Ezeket a lehetőségeket szintén a felhő teszi rendbe, teljesen automatikusan, csupán arra van szükség, hogy bejelentkeztessük a különböző eszközeinken található böngészőverziókat egy közös fiókba. Többek között ezért tartották szükségesnek a nagy böngészőfejlesztők, hogy kiadják szoftverük asztali számítógépre, okostelefonra, tabletre optimalizált verzióját, hiszen a fenti képességek eléréséhez nyilván egyfajta böngészőt kell használnunk az összes eszközünkön, legyen az Firefox, Internet Explorer vagy Google Chrome.

Tartalomszolgáltatás

Látnunk kell azt is, hogy szintén az elmúlt években berobbant nagy tartalomszolgáltató cégek szolgáltatási modelljét is a felhő teszi lehetővé. A nagy tartalomszolgáltató és tartalomárusító cégek, úgymint az Apple, a Google, a Microsoft, az Amazon, de ugyanígy a kisebb helyi szereplők is, mint egy-egy hazai e-könyváruház (pl. eKönyv.hu, Multimediapláza stb.), vagy a zenei és videoszolgáltatók (pl. Songo, Spotify, Netflix, Hulu stb.) működése mind mind a felhőn alapul. Nem is lehet ez máshogyan, ha biztosítani szeretnék azt a kényelmi funkciót, hogy a megvásárolt tartalmakhoz

az összes, általunk használt eszközről hozzáférjünk! Pedig be kell látnunk, hogy ez bizony a felhasználók felől alapvető igényként jelentkezik, mivel ők drága pénzen megvásárolták az adott tartalmat, miért lennének akkor arra kárhóztatva, hogy például csak a laptopjukról tudják azt olvasni, csak azért, mert arról vették? Vagy a tönkrement tabletjükről, mert csak azon volt elmentve a megvásárolt e-könyv digitális állománya?

Fontos látnunk, hogy ezeknél a szolgáltatóknál nem a digitális állományt vásároljuk meg, hanem a hozzáférési jogot az adott műhöz. Például az *Amazon.com* esetében a megvásárolt könyveink a saját felhasználói fiókunkhoz rendelődnek hozzá, ezért van az, hogy ezek a könyvek mind a Kindle könyvolvasónkon, mind a tabletünk Kindle applikációjában elérhetők. E modell mottóját tehát a következőképpen lehetne összefoglalni: sok eszköz, egy fiók. Ez mindeddig jól hangzik, de lehetnek azért hátrányai is ennek a hozzáférési módnak. Mi történik például akkor, ha a szolgáltató önkényesen megváltoztatja a hozzáférési feltételeket vagy ne adj' isten csődbe megy?

A bemutatott szolgáltatások mellett az élet sok más területén is jelen van a cloud, azaz a felhő, illetve bátran kijelenthetjük, hogy egyre több területen fog megjelenni. Már napjainkban is léteznek például olyan szolgáltatók, amelyek a videojátékokat a saját szerverükön futtatják és csak a játék streamingjét (élő közvetítését) juttatják el az előfizető számítógépére, tévéjére, vagy más megjelenítő eszközére. [12] Talán ennek a példának a magyarázata világítja meg leginkább, hogy miért szeretik a cégek a felhő alapú szolgáltatást és miért van terjedőben egyre több területen. Egy ilyen megoldás sokkal olcsóbban lehetővé teszi azt, hogy a legújabb játékokkal játszunk anélkül, hogy komoly befektetésre kényszerülnénk a szoftver miatt a megfelelő hardverkörnyezet kialakításával. Konkrét példánk, a játékok esetében bizony egy-egy komolyabb grafikus kártya ára sokévnnyi ilyen szolgáltatás előfizetési díjára elegendő, biztosítva ugyanakkor azt, hogy egy év múlva ne kelljen lecserélnünk az addigra elavuló videokártyánkat.

PIM-es szempontból szintén elmondható, hogy alapvetően előnyös a felhő, mert kényelmes, ugyanakkor az adatvédelmi aggályokkal tisztában kell lenni, mert ezek bizony valóságok. Ugyanakkor egy kis óvatossággal és odafigyeléssel ezek jelentősen minimalizálhatók.

Trendek: okostelefon, tablet, phablet

Az elmúlt évek másik nagyon fontos trendje volt (nem csak PIM-es szempontból) az okostelefonok és tabletek hétköznapiává válása. Már évek óta jellemző tendencia, hogy több okostelefon talál gazdára, mint hagyományos mobilkészülék. [13] Ez a folyamat szükségszerűen elvezetett oda, hogy ezeknek a készülékeknek a részaránya Magyarországon is megnőtt, és már nem számítanak luxusnak, hivalkodásnak. Ugyanígy zajlott ez az 1990-es években a mobiltelefonok esetében. Azaz, hogy mindennapivá váltak ezek a készülékek, a rájuk épülő szolgáltatások is kialakultak, illetve a nagy nemzetközi cégek lépéskényszerbe kerültek, így kénytelenek voltak optimalizálni és lokalizálni saját applikációikat, weboldalaikat.

PIM-es szempontból az okostelefon optimális használat mellett megtestesítheti a tökéletes PIM-eszközt, hiszen mindig nálunk van, rengeteg PIM központú applikáció elérhető, segítségével mindig és mindenhol hozzáférhetünk teljes adatvagyonunkhoz. Ebből következik, hogy ha minél jobb személyes információs környezet kiépítésére törekszünk (elvégre ez a PIM célja), akkor az okostelefonok megkerülhetetlenek.

Jelenleg úgy néz ki, hogy három nagy platform marad fent ezen a területen, de mivel láttuk azt, hogy ezek mennyire gyorsan törtek az élre, így nem lehet azt megjósolni, hogy mi lesz öt év múlva. Így történhetett meg a közelmúltban, hogy viszonylag gyorsan lezajlott a Symbian Android helycsere. [14]

Az okostelefonok világából kiemelendő PIM-es kulcsszavak a következők: alkalmazások, widgetek, folyamatos szinkronizáció. Szinte az összes PIM területre létezik valamilyen mobilos megoldás: e-mail, címjegyzék, határidőnapló, tennivalók, jegyzetek, hírcsatornák, levelezőlisták, könyvjelzők, instant üzenetküldők, közösségi oldalak. Mindez elsősorban az eszközök által biztosított mobilitásból következik, illetve (ahogyan korábban már felhívtuk erre a figyelmet) abból az egyszerű tényből, hogy ez az eszköztípus mindig nálunk van.

A tabletek szintén félelmetes tempót diktáltak az elmúlt években, amit senki nem mert volna megjósolni, még akkor sem, amikor 2010 környékén komolyabban elkezdtek berobbanni a köztudatba. Piaci elemzők várakozásai szerint el fog jönni az a

pont, amikor több ilyen eszközt adnak el, mint PC-t. Jelenleg ez a folyamat félúton tart, körülbelül feleannyi tablet fogy, mint személyi számítógép (és ebben még nincsenek benne a 2013 végi megugró számok). [15] Szintén ezt a trendet bizonyítja a Lenovo, a legnagyobb PC gyártó beszámolója, miszerint 2013 második negyedévében több okostelefont és tabletet adtak el, mint PC-t. [16]

A tabletek szintén jól tudnak illeszkedni a személyes információs környezetbe, mert nagyjából ugyanazt tudják, mint kisebb társaik, az okostelefonok, csak nagyobb méretben, ami számos használati módnál előnyös lehet. Ebből következően ugyan kevésbé mobilak, így itt is helytálló az örök érvényű „valamit valamiért” megállapítás.

Egy korábbi cikkemben összegyűjtöttem, hogy mi mindenre lehet alkalmas egy táblagép. Az ott közölt lista azonban a készülék tulajdonságaiból származó alapfunkciók és a tartalomfogyasztással kapcsolatos funkciók tengelye mentén szerveződött. [2]

Ezért álljon itt most egy olyan kibővített lista, amely bemutatja, hogy melyek azok a konkrét PIM-es lehetőségek, amelyekben segítségünkre lehet akár egy okostelefon, akár egy tablet.

- E-mail (akár az összes e-mail címünk becsatornázása egy fiókba).
- Határidőnapló (munkahelyi és privát naptárak, események).
- Címjegyzék (telefonos és e-mailes címlisták, elektronikus névjegyek).
- Tennivalók listájának azonnali elérése és szerkesztése.
- Azonnali kommunikáció, csevegés, instant messengerek (akár írásban, akár szóban, vagy videón).
- Gépelés alapú és kézzel történő jegyzetelés.
- Dokumentumokhoz, fájlokhoz való azonnali hozzáférés.
- Prezentáció segítése (szemléltetés, vázlat, azonnali hozzáférés adatokhoz).
- Adatbázisokhoz, katalógusokhoz való azonnali hozzáférés.
- Tanulás (elektronikus tananyagok befogadása).
- Hírcsatornák fogyasztása (RSS feedek).
- Levelezőlisták, hírcsoportok üzeneteinek követése (e-maillen, blogon vagy RSS-en keresztül).
- Szinkronizált böngészőben rejlő lehetőségek kiaknázása.
- Fotó- és képnézegetés, tárolás.
- Azonnali geolokáció (mit hol talállok).

A 2011-es év végén jelent meg először egy nagyon érdekes hibrid megoldás, a phablet. Egy dél-koreai gyártó, a Samsung Galaxy Note-ja volt a pionír, azóta a kísérlet bizonyította létjogosultságát, mivel kategóriateremtőként hivatkoznak erre a készülékre. (Ha teljesen korrektek akarunk maradni, akkor meg kell jegyezni, hogy nem ez volt az első olyan készülék, amely teljesítette a később kialakult phablet ismérveit, de ez volt az első igazán sikeres ilyen eszköz, így nyugodtan hivatkozhatunk rá kategóriateremtőként.)

A phablet kifejezés a phone és a tablet szavak összevonásából alakult ki, ami nagyon ötletes megoldás, hiszen így kifejezi a készülék elemi tulajdonságát. Mérete jellemzően öt és hét col közötti, éppen kitöltve az okostelefonok és tabletek közötti űrt. Alapvető, hogy lehessen velük telefonálni, ha ez a tulajdonság hiányzik, akkor inkább egy kisméretű tabletről beszélhetünk, mint phabletről. A tabletek oldaláról a kényelmes tartalom- és multimédia-fogyasztási képességeket hozta. Párhuzamként érdemes még megemlíteni az e-könyv-olvasókkal való méretbeli hasonlóságot, mivel a sztenderd e-könyv-olvasók mind 6 colosak, ami éppen a phablet kategória közepét jelenti. Ebből következik, hogy bizony ezek az eszközök már digitális könyv-olvasásra is gond nélkül használhatók. Szintén fontos kiemelni az újra felfedezett stylust ennél az eszköztípusnál, ami akár a kézzel történő jegyzetelést is lehetővé teszi, a precízebb navigáció előnyeiről nem beszélve.

2. ábra A Samsung Galaxy Note 3 stylussal
(<http://images.intomobile.com/wp-content/uploads/2013/10/galaxy-note3.jpg>)

A Barclays elemzői szerint idén az öt hüvelyknél nagyobb kijelzőjű mobilok a teljes piac tizenöt szá-

zalékát hasítják ki maguknak, míg 2015-re ez húsz százalékra növekszik. Az előrejelzések szerint a Samsung 97 millió phabletet ad el 2013-ban, ezzel a 142 milliós phablet-piac 68 százalékát szerzi meg. [17]

Egyébként a fenti készüléktípustól függetlenül is elmondhatjuk, hogy az okostelefonok mérete folyamatosan növekedett az elmúlt években, ez valószínűleg annak köszönhető, hogy mind a gyártók, mind a fogyasztók rájöttek, hogy ezeken kényelmesebb internetezni, illetve igazából a telefonáláson kívül minden más funkciónak (beleértve a széleskörű PIM-es lehetőségeket is) jót tesz a minél nagyobb kijelzőméret. Az Androidos mobilok gyártói ezt mind felismerték, az Apple kevésbé, mivel eddig ragaszkodott a négycolos mérethez, bár az utóbbi idők híresztelése szerint az iPhone 6 már nagyobb lesz. [18]

A nagyobb méretű okostelefonok és különösen a phabletek kezdenek elindítani egy új trendet, mégpedig a viselhető eszközök családját. Ezeknél a nagyobb méretű eszközöknél előfordul, hogy problémát okoz a kényelmes magunknál tartás (mértükből fakadóan). Nem férnek be a zsebbe, a külön felcsatolható tartó nem kényelmes, illetve a nők körében nem is terjedt el ilyen megoldás. Sokszor bizony a táskában vagyunk kénytelenek tartani ezeket a nagyobb méretű készülékeket. Erre a problémára próbál megoldást nyújtani a viselhető eszközök családja, amely a szakemberek egybehangzó véleménye alapján komoly robbanás előtt áll. [19]

A most kialakuló kategória legfontosabb típusainak jelenleg a következő megoldások látszanak: okosóra, okos szemüveg, okos ruházat. Szorosan kapcsolódva a cikk témájához ebből a folyamatból az ilyen eszközök fokozódó personalizálódását kell kiemelnünk, ugyanis ez a tendencia kiválóan illeszkedik a PIM gondolatvilágához. Felmerülhet a kérdés, hogy ezután merre visz majd a fejlődés iránya? A következő szint a testünkbe ültethető eszközök lesznek? Valószínűleg igen... Így könnyen elképzelhető, hogy néhány év múlva az akkori fiatalok már egy-egy „okos piercing” segítségével fogják igénybe venni dolgozatírás közben.

Összefoglalás

Igazából sok mindent nem lehet hozzátenni a felvázolt trendekhez, hiszen azok nyilvánvalóan folytatódni fognak, mivel jócskán túllépték már azt a kritikus tömeget, ahonnan a változás visszafordít-

ható lett volna. A fejlődés bizonyos vonulatai megjósolhatók a most is létező eszközök és jelenségek továbbgondolásával, azonban már középtávon (értsd 2020-ig) létezik egy olyan szféra is, amelyet esélyünk sem lenne előre jelezni. Ennek legfőbb bizonyítéka az elmúlt tíz év, amikor szintén olyan forradalmi változások zajlottak le, amelyeket nem lehetett volna megjósolni az évezred elején.

Ahogy jelen tanulmányban is számtalanszor említettük, hogy az információ érték, az lesz a jövőben is, ebben biztosak lehetünk. Azonban attól, hogy sok van belőle, még nem leszünk feltétlenül gazdagok, mert egyáltalán nem mindegy, hogy kusza káoszként van-e jelen az életünkben ez az információ, vagy jól szervezeten, éppen ott és akkor, ahol szükségünk van rá. Legyünk tehát tudatosak és tegyünk egy hatékonyabb PIM környezet kialakításáért, a befektetett energia garantáltan meghozza gyümölcsét!

Irodalom

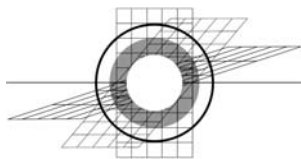
- [1] NAGY Gyula: PIM – Személyes információszerzés. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 57. évf. (2010) 11–12. sz. p. 458–474.
- [2] NAGY Gyula: A személyes információszerzés (PIM) és a mobil eszközök. = Könyvtári Figyelő, 58. évf. (2012) 1. sz. p. 35–46. p.
- [3] A fall spring-clean.
<http://googleblog.blogspot.hu/2011/09/fall-spring-clean.html>
- [4] Mi történt az iGoogle-lal?
<https://support.google.com/websearch/answer/2664197>
- [5] A second spring of cleaning.
<http://googleblog.blogspot.hu/2013/03/a-second-spring-of-cleaning.html>
- [6] Tárhelycsomagok árazása.
https://support.google.com/accounts/answer/2375123?hl=hu&ref_topic=30179
- [7] A Megaupload 40 petabájtnyi adatát semmisítették meg.
<http://www.hsw.hu/hirek/50511/megaupload-lease-web-szerver-adat-torles.html>
- [8] Ingyen tárhely egyes HTC mobilok mellé.
<http://pcworld.hu/mobil/ingyen-tarhely-egy-es-htc-mobilok-melle.html>
- [9] Google Apps cégeknek.
<http://www.google.hu/intx/hu/enterprise/apps/business/pricing.html>
- [10] Microsoft Office 365.
http://en.wikipedia.org/wiki/Microsoft_Office_365
- [11] Office 365: iroda a felhőben.
http://ipon.hu/elemzesek/office_365_iroda_a_felhoben/1705
- [12] Felhőből a játék: a Gaikai készen áll a teljes stream-re.
<http://www.gamestar.hu/felhobol-a-jatek-a-gaikai-kesz-en-all-a-teljes-stream-re.html>
- [13] Minden magyar okostelefont vesz.
http://index.hu/tech/cellanaplo/2012/09/21/mindenki_okostelefont_vesz
- [14] Óriási bajban a Nokia.
<http://www.vg.hu/vallalatok/infokommunikacio/oriasi-bajban-a-nokia-349287>
- [15] Több mint fele annyi tablet fogy már, mint PC.
<http://www.hsw.hu/hirek/50101/tablet-piac-idc-apple-ipad-samsung-asus-amazon-microsoft.html>
- [16] Lenovo: Több okostelefon és tablet kelt el, mint PC.
http://ipon.hu/hir/lenovo_tobb_okostelefon_es_tablet_kelt_el_mint_pc/26498
- [17] Robbanás előtt a phabletek piaca.
http://index.hu/tech/2013/02/05/robbanas-elott_a_phabletek_piaca/
- [18] Két méretben érkezik az iPhone 6?
http://mobilarena.hu/hir/ket_meretben_erkezik_az_iphone_6.html
- [19] A viselhető eszközök robbanására számít az Intel.
<http://sg.hu/cikkek/99727>

Beérkezett: 2014. I. 13-án.

Nagy Gyula

a SZTE Klebelsberg Könyvtár
digitalizáló könyvtárosa.
E-mail: gyula.nagy@ek.szte.hu

Bővülő könyvtáros kompetenciák*

A Nemzeti Közszerológati Egyetem Egyetemi Központi Könyvtára a Magyar Tudomány 2013. évi ünnepén választotta tárgyául „A könyvtáros mint tudásközvetítő perszonális interfész” témát. A témaválasztásból kitűnik, hogy az IKT fejlesztések szédítő perspektívája mellett is nélkülözhetetlen a perszonális, a személyes jelenlét, közvetítő szerep a könyvtári tevékenységben, de az is egyértelmű, hogy a klasszikus tudásközvetítő könyvtárosi funkció tartalmának, eszközrendszerének és követelményeinek az újragondolására, újrafogalmazására van szükség a világháló korszakában. Érdemes tehát áttekinteni, milyen ismeretanyag, készségek, attitűdök birtokában, milyen személyes tulajdonságok fejlesztése révén képes elősegíteni, összekapcsolni a kommunikációt, megteremteni a hozzáférés esélyét a könyvtáros mint egy „élő”, érintkező, illesztő felület.

A könyvtáros kompetenciákról

Kiindulásként fogadjunk el egy egyszerű definíciót a kompetenciafogalom jelentését illetően: a *szakmai munka elvégzéséhez szükséges készségek együttese, és az ezeket átfogó szakmai eljárásrend ismerete*. A könyvtáros kompetenciák tanulmányozásához a legalaposabb és legátfogóbb rendszerezést a *LISEuroguide* (LIS = Library and Information Services), az „Európai információs szakemberek kompetenciái és tulajdonságai” című, az *Európai Bizottság* támogatásával készült útmutató kiadványban találjuk. Először Európa teljes területére kiterjedő felméréskészült azokról a kompetenciákról, amelyeket a könyvtári és információs szakemberek munkájuk során hasznosítanak. Erre épültek a következő lépések, és ez képezte egy projekt alapját is. A projekt európai szintű kiterjesztése szükségessé tette a szemléletváltást: meg kellett vizsgálni az egyedülállóan nemzetspecifikus jellegzetességeket, illetve fel kellett kutatni a különböző országokra érvényes közös normákat is.

A közös munkát az *Információs Egyesületek Európai Tanácsa* (*European Council of Information Associations = ECIA*) szorgalmazta. A magyar kiadás a szerzői jog eredeti jogtulajdonosa, az *Association des professionnels de l'information et de la documentation* (*ADBS*, Párizs) engedélyével készült. A magyar változat az *Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézetének* gondozásában jelent meg 2006-ban.¹

Szakterületek és kompetenciák

A rendszerben öt alapvető csoportba sorolták a könyvtári munkaterületeket, ezekhez rendelték hozzá az összesen 33 legalapvetőbb kompetenciát², majd a mérhetőség, a minősítés érdekében ezek mindegyikének négy szintjét. (Azaz, hogy egy könyvtári és információs szakember az adott szakterületen elvárt kompetenciák mely szintjével jellemezhető.)

1. I csoport – Információ. A könyvtári és információs szolgáltatások szakterületének „szíve”, valamennyi információs szakterület alapját képezi. Ezzel a szaktudással minden információs szakembernek rendelkeznie kell, legalább alapszinten.

2. T csoport – Technológia. Az információs technológiára és az internet területére vonatkozó szaktudást foglalja magában.

3. K csoport – Kommunikáció. A kommunikációs szaktudás minden e területen dolgozó szakember számára alapvető fontosságú, a könyvtári és információs szolgáltatások valamennyi szakterületén betöltött munkakörhöz szükséges.

4. M csoport – Menedzsment. Ezek a kompetenciák nélkülözhetetlenek mind az általános, mind az operatív irányításban részt vevő információs szak-

---

* Elhangzott a Nemzeti Közszerológati Egyetem Központi Könyvtára konferenciáján 2013. november 21-én.

emberek számára. E kompetenciák birtokában tudnak tevékenyen részt venni a költségvetési, a marketing-, az emberi erőforrásokkal és a képzéssel kapcsolatos vezetői feladatokban.

5. E csoport – Egyéb tudományos ismeretek. Ez a speciális csoport azokat a kompetenciákat tartalmazza, amelyek a felhasználói szektorhoz vagy speciális információkhoz, illetve dokumentumokhoz kötődnek.

Húsz tulajdonság

A professzionális munkavégzéshez szükség van a tulajdonságok és kompetenciák összekapcsolására. A kompetenciák számszerűsíthetők, jól mérhető, hagyományos képzési folyamatok során szerzhetőek meg és fejleszthetők tovább, eredményük nyilvánvaló. A tulajdonság ugyanakkor csak egy pozitív lehetőség, a tulajdonságok nem mérhetőek világosan, konzekvens értékelésük sem könnyű; azonban létezésüket, valamint a kompetenciák alkotóelemeinek részeiként betöltött szerepüket nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Értékelésük nehézsége abból ered, hogy felkészültségünk és mérési eszközeink még nem megfelelőek. Sem pályaválasztási szempontként, sem a képzés során (néhány kivételtől eltekintve) nem gondolunk tréningekkel korrigálható, alakítható tényezőként a tulajdonságok jelentőségére. Gyakran előfordul tehát, hogy nem vagyunk tekintettel a tulajdonságokra, pedig a bennük rejlő potenciális haszon nyilvánvaló. Elemzések világítanak rá, hogy a tulajdonságok bizonyos kompetenciákkal társulva nagymértékben segítik egy adott tevékenység hatékony végrehajtását. Az Euroguide megírásában részt vevő kollégák mindannyian egyetértettek abban, hogy melyik az a húsz tulajdonság, amelyet ennek a szakmának a gyakorlásához a leglényegesebbnek tartanak.

- A) Személyes kapcsolatok: önállóság, kommunikációs képesség, nyitottság, empátia, csapatszellem, tárgyalási képesség, pedagógiai érzék.
- B) Kutatás: rendszerező képesség.
- C) Elemzés (analízis): elemző képesség, kritikus gondolkodás, szintézisre való képesség.
- D) Kommunikáció: diszkréció, érzékenység.
- E) Irányítás: kitartás, precizitás.
- F) Szervezés: rugalmasság, előrelátás, döntésképesség, kezdeményezőkézség, szervezőkézség.

A könyvtáros kompetenciák változásairól általánosságban

A szakma képviselői biztosak abban, hogy a könyvtári és információs szolgáltatások szakemberei eleget tesznek alapvető küldetésüknek, a képzés során is erre kapnak legátfogóbb felkészítést, tehát az ún. „hagyományos” kompetenciákat jól működtetik. A hagyományosnak mondható kompetenciák mindegyike az ún. *Információ (I csoport)* szakterületéhez tartozik, úgymint: az információforrás azonosítása és értékelése, az információ elemzése és szolgáltatása, információkeresés, gyűjteménymenedzsment, állománygyarapítás, a dokumentumok kezelése, termék- és szolgáltatáskonceptió. (A rendszerben az 105 – 112 kódszám alatt azonosíthatók³.)

A fogalmak, amelyeket használunk, nem változtak, de a tartalmuk olykor mintha nem ugyanaz lenne. Ha a küldetés nem is változott, a feladatok végrehajtásához szükséges eszközök azonban az utóbbi időben gyökeresen átalakultak. A munkakörnyezetet elárasztó új és egyre professzionálisabb technológiák a könyvtári és információs szakemberek számára is elérhetővé és alkalmazandóvá váltak. A technikai újítások miatt a szakmára nagy nyomás nehezedik, ugyanakkor a társadalmi igények növekedése miatt fejlődnie kell. Az információ a modern társadalom fejlődésének nélkülözhetetlen alapja, és mint ilyen, igen keresett árucikk.

A szakmában végbemenő változások egyik konzekvenciája az új foglalkozások elszaporodása, ezek határait eddig még nem sikerült világosan kijelölni, és elnevezéseik sem túl stabilak. Észak-Amerikában már kialakultak és meggyökeresedtek ezek az elnevezések, Európában viszont még gyerekcipőben jár a nemzeti nyelvű terminológia kialakítása, sokszor az angolt használják még azokban az országokban is, amelyek egyébként híresek nyelvi büszkeségükről és függetlenségükről. Franciaországban is használatosak a *knowledge manager* vagy a *records manager* elnevezések, ugyanakkor nemzeti nyelven is születtek már kifejezések. Még akkor is hasznos megalkotni az elnevezések nemzeti nyelvű változatát, ha tartalmuk nem minden esetben egyezik teljesen az angol kifejezéssel.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ez a szakterület bizonyos szempontból mindig is multidisz-

diplináris volt. Az emberi tudás és az eléréséhez szükséges eszközök fejlődése csupán felgyorsította ezt a mindig is folyamatos átalakulást. Gyakran előfordul, hogy az új foglalkozásokat egy hagyományos foglalkozáson belüli, korábban is létező részterület utódjának tekintik. Ha azonban egy új irányzat nem találja a helyét abban a domináns társadalmi kultúrában, ahonnan származott, végül elszakad tőle, és így két, egymással versengő foglalkozási terület jön létre – hosszú ideig ez volt a helyzet például a könyvtárosok és az információs szakemberek között is.

Azok az egyesületek, amelyeknek tagjai részt vettek az Euroguide megalkotásában, meg vannak győződve e kettős szakmának egyedülálló jellegéről, valamint a benne foglalt speciális szakterületek eredetiségéről, mert a könyvtári és az információs szakterület foglalkozásai – például egy levéltáros vagy egy tájékoztatási szakember munkaterületei és módszerei – sok tekintetben különbözhetnek, mégis mind a demonstrálandó szakértelmet, mind az általuk betartandó etikai elveket tekintve alapvetően megegyeznek. Az Euroguide megalkotásában részt vevő egyesületek célja ezért az volt, hogy ezt az európai útmutatót az információiparban dolgozó valamennyi szakember alkalmazhassa.

Az ilyen típusú útmutatók kiadásának az a legfőbb célja és haszna, hogy a megírás pillanatának állapotát rögzítsék, és azt a lehető legvilágosabb módon értelmezzék. Az viszont teljesen helyénvaló volna, ha az oktatók és a képzési szakemberek feltételezéseikbe bocsátkoznának arról, hogy milyenek lesznek a jövő szakemberei, mi várható tőlük a következő öt vagy tíz évben; hogyan fogják biztosítani, hogy tanítványaik felkészülten léphessenek majd a helyükbe. Ez az oktatók feladata, ezeket a szempontokat figyelembe véve kell összeállítaniuk képzési tervüket. Az alapképzésekben talán nehezebben valósítható meg a változásokhoz való folyamatos alkalmazkodás, azért azt a továbbképzések rugalmas rendszerében kell megoldani. Gyorsan változó világban élünk, innovatív technológiák tűnnek fel, de pár év elég ahhoz, hogy ezek el is avuljanak, és a feledés homályába merüljenek.

„Kis magyar könyvtárosi kompetencia-fejlődéstörténet”

„A könyvtárosság hosszú-hosszú évszázadokig nem volt önálló foglalkozás, önálló hivatás. Tudósok vagy művészek, Isten adta tehetségük-

ből művelt hivatásuk mellett, mintegy mellékesen voltak könyvtárosok is. (...) A könyvtárosok – custosok, armariusok ... – munkája eleinte nagyon távol esett attól, amit ma a könyvtáros feladatain értünk. Igazában csak a XIX-XX. századtól kezdve beszélhetünk a mai értelemben vett könyvtárosokról. Nagyjából a XX. század elején vált szükségessé, hogy a könyvtári-könyvtárosi munkát átgondolják könyvtáros elődeink” – írja cikkében Ásványi Ilona⁴. Az első könyvtárosképző tanfolyam (1937), vagy a két világháború között létező egyszerű könyvtáros kategóriarendszer (ti. tudós és/vagy könyvtári altiszt) fontos mérföldkövek voltak, de most mindjárt a második világháború utáni állapothoz ugorjunk, az új társadalmi rendszer könyvtárügyének könyvtárosi feladatait válasszuk kiindulópontnak.

Az 50-es, 60-as években lényegét tekintve legfontosabb feladat az olvasóvá nevelés volt, azaz dolgozó népünket olvasó néppé nevelni, a kultúrforradalom célkitűzéseinek eredményes megvalósítása érdekében. Tanulni és tanulni, politikai és szakmai ismereteiket megalapozni és bővíteni, irodalmi és könyvismeretüket szélesíteni, hogy munkájuk minőségileg javuljon, ez pedig a könyvtárossal szemben támasztott elvárás. A könyvtáros maga is tanul és olvas, az olvasó is tanul és olvas. A könyvtárban pedig csak nyomtatott dokumentum, azaz könyv, folyóirat van, a kínálat ideológiai szempontból válogatott. A könyvtáros kompetenciái e feladat ellátásához méretezettek: művelő, nevelő, emberformáló munka.

A 70-es, 80-as évekre a nevelő könyvtárból egyre inkább szolgáltató könyvtár válik, a dokumentumok köre kiszélesedik, új hordozókon jelenik meg az egyre több információ. Jönnek az új kompetenciák: *101 – Felhasználói és ügyfélkapcsolatok*. A könyvtári és információs szakember a felhasználókkal való kapcsolatok különböző formáit arra használja fel, hogy minél jobban megismerje és kövesse a felhasználók igényeit. *111 – A munkahelyi környezet és berendezés kialakítása*: A könyvtári és információs szakember kialakítja a munkahelyi környezetet és a dokumentumok tárolására szolgáló területet. Megtervezi a különböző felhasználók érdeklődésére számot tartó olvasótérek elrendezését, figyelmet fordítva arra, hogy minden szükséges szolgáltatás elérhető legyen. Jön a *K03 – Audiovizuális kommunikáció*: A könyvtári és információs szakember képes képet és hangot alkalmazó médiaeszközök segítségével kifejezni és megértetni magát. Jön a *K06 – Interperszonális kommunikáció*: A könyvtári és információs szak-

ember különböző szituációkban (pl. párbeszéd vagy tárgyalás) könnyedén és hatékonyan képes kapcsolatot teremteni egyes emberekkel és csoportokkal.

A 90-es években könyvtárainkban is megjelennek az első számítógépek mint helyi és mint együttműködési munkaeszközök, majd mint szolgáltatási tényezők. És velük együtt az új kompetenciák iránti igények: jön a *T05 – Információ- és számítástechnika*. A könyvtári és információs szakember használja az információs és kommunikációs rendszerek telepítéséhez, működéséhez és fejlesztéséhez szükséges adatfeldolgozási (hardver és szoftver) eszközöket, technikákat és módszereket. Jön a *T01 – Információs rendszerek számítógépes tervezése*. A könyvtári és információs szakember képes megtervezni, specializálni és felügyelni egy számítógépes alapú információs rendszert, és meghatározni az igényeknek megfelelő felhasználói felületet. Követelménnyé válik a *T04 – Internet-technológia*. A könyvtári és információs szakember az információforrások eléréséhez vagy információszervezés céljára interneten keresztül elérhető szolgáltatásokat és technológiákat használ, mint a *K04 – Számítógépes kommunikáció*. A könyvtári és információs szakember eligazodik a különböző számítógépes office-alkalmazásokat használó szakmai környezetben: fájl- és dokumentumkezelés, szövegszerkesztés, táblázatok és kalkulációk, adatbázisok, rajzolás és prezentációk, e-mail.

Az 1997. évi CXL., az ún. könyvtári törvény és követő rendeletei nyomán, mely új keretet és irányt szabott a könyvtári területnek, megindult a könyvtárellátási rendszerek kiépítése. A rendszerszemlélet, a rendszerben való gondolkodás, az ellátás új struktúrájának felépítése és működtetése ismét új kompetenciákat kívánt: *I04 – Tartalom- és tudásmenedzsment*. A könyvtári és információs szakember képes megszerezni, strukturálni és menedzselni a rendelkezésére álló készleteket (dokumentumok, gyűjtemények, archívumok, információ, tudás). Tovább erősödik az informatikai kompetencia: *T02 – Alkalmazások számítógép alapú fejlesztése*. A könyvtári és információs szakember programozási és modellezési módszerek segítségével dokumentációs és információs rendszereket fejleszt, integrál és üzemeltet. Előtérbe került a *K07 – Intézményi kommunikáció*. A könyvtári és információs szakember az intézmény tevékenységét a szervezetten belül és kívül stratégiaileg meghatározó és népszerűsítő kommunikációs eljárásokat tervez és valósít meg. Megjelenik a *M02 – Marketing*. A könyvtári és információs szakember meghatározza

és elemzi az intézmény információs aktivitását kulturális és versenykörnyezetben; megfelelő eszközök fejlesztésével népszerűsíti annak stratégiáját.

A 2000-es évek időszaka először az Európai Unióba való belépésre készülődés jegyében telt, majd a 2003–2007-es időszak stratégiai célkitűzéseinek megfelelően ismét alapvető szakmai változásokat és ennek megfelelően új szakmai kompetenciák iránti igényt hozott. Jött az *I03 – Az információval kapcsolatos jogok alkalmazása*. A könyvtári és információs szakember alkalmazza a könyvtári és információs szolgáltatások egyes tevékenységeire vonatkozó jogi, szabályozási és szokásjogi meghatározásokban rögzített elveket és folyamatokat, különös tekintettel a szerzői joggal (copyright, ipari jogtulajdon), a személyiségi jogokkal, a gazdasági verseny törvényeivel, a szerződésekkel, a kölcsönzésekkel és a reprodukciós jogszabályokkal, a szólás szabadságával, a személyi adatok védelmével, a képek közlésének jogi kérdéseivel stb. kapcsolatosakra. Ha eddig esetleg nem, most biztosan eljött a *K05 – Idegen nyelv használata*. A könyvtári és információs szakember képes egy idegen nyelvet megérteni és használni mind a hétköznapi életben, mind szakmai környezetben. A minőségbiztosítás bevezetésével megjött az *M06 – Helyzetmegállapítás és -értékelés*. A könyvtári és információs szakember képes megállapítani egy termék, szolgáltatás, dokumentumrendszer vagy szervezet erősségeit és gyengeségeit. Értékelési statisztikákat készít, vezet be és használ. Ellenőrzi a szolgáltatások marketingmenedzsment-rendszerét, lépéseket tesz a minőségbiztosítás bevezetésére.

Ez az az időszak, melyben a magyar könyvtároság kiemelten foglalkozik a könyvtáros pálya kérdéseivel, egyrészt annak vonzóbbá tételével, másrészt versenyképességének javításával: a felsőfokú képzésben egyesíti a könyvtáros és az információs szakember fogalmát az „informatikus könyvtáros” megnevezéssel, magas szintre emeli az „egyéb ismeretek” tartományát az MA képzés bevezetésével, mércét, összehasonlítási lehetőséget keres (és talál) a könyvtárosi tevékenység hatékonyságának mérésére (a szóban forgó *Útmutató* alapján).

A 2008–2013 közötti időszakban érvényes stratégiai célkitűzések az életminőség javítását szolgálják. Az EU-s TÁMOP, TIOP pályázatokba való bekapcsolódás és azok sikeres megvalósítása, korábban nem alkalmazott kooperációs és együtt-

működési formák működtetése a könyvtárosok számára ismét új kompetenciakövetelményeket helyezett előtérbe: jött a *T03 – Publikálás és szerkesztés*. A könyvtári és információs szakember az információt különböző hordozókon megjelenő dokumentumok alkotásával vagy reprodukálásával, az információs és kommunikációs technológiát összekapcsoló új módszerek és eszközök használatának optimalizálásával teszi hozzáférhetővé a nyilvánosság számára. *M03 – Értékesítés és terjesztés* hozadéka: A könyvtári és információs szakember az ügyfelekkel és a felhasználókkal fenntartott szoros kapcsolatra építve szolgáltatásokat fejleszt. Olyan módszereket vezet be és alkalmaz, amelyek az ügyfél és a szolgáltató között fennálló kötelezettségeknek eleget tesznek; ellenőrzi azok hatékonyságát. *M05 – Projekttervezés és –menedzsment*: A könyvtári és információs szakember képes menedzselni, irányítani és sikeresen működtetni egy projektet vagy műveletet az emberi, technikai, gazdasági erőforrások mozgósításával és a határidők betartása mellett. *M07 – Emberi erőforrás menedzsment*: A könyvtári és információs szakember képes a jogi és szabályozási követelményeket alkalmazva, az intézményi célkitűzések elérése érdekében egy adott szervezeti egységen belül kialakítani a munkavállalók összetartását, növelni hatékonyságát és elégedettségét. Megfelelő tudnivalók és tapasztalatok közvetítésével elősegíti szakmai előmenetelüket. Munkacsoportokat szervez. Képes saját és mások idejét jól beosztani és a prioritásokat tiszteletben tartani.

Amint látjuk, az összes szakterületi csoport (**Kom**munikáció, **Tech**nológia, **Men**edzsment) kompetenciái felzárkóztak szép sorban az eredeti, a hagyományosnak mondott Információ csoporthoz képest. Valószínűleg hasonlóan zajlott a folyamat valamennyi európai országban, csak az ütemek, az időpontok, a sorrendek térnek el egymástól.

Az előttünk álló időszak, a *2014–2020 közötti időszak* bizonyára ismét új kihívásokat fogalmaz meg a könyvtáros kompetenciák és tulajdonságok területén, Európa ismét a versenyképesség javítására kényszerül, hiszen a 2010-ig elérendő fejlesztési versenyt nem tudta tartani. Az újabb makrogazdasági, társadalmi, politikai változások pedig nem fogják érintetlenül hagyni a könyvtárakat sem.

Végül egy személyes megjegyzés: sajnálom, hogy a könyvtáros kompetenciák mérésének, összehasonlításának, a személyes teljesítmények megítélésének ez az európai méretekben kidolgozott,

bevezetésre váró rendszere Magyarországon megakadt. Éppen a beláthatatlan információtechnológiai fejlődés, az óriási információs vagyon, a regionális, nemzeti, európai, és világméretű együttműködések szükségessége feltehetően egyre jobban a figyelem középpontjába állíthatja a könyvtáros és információs szakemberek fontosságát. Versenyképességünk javítása érdekében tehát érdemes lenne a kompetenciák változó tartalmára vonatkozó kutatásokat szorgalmazni, a képzésekben a mindenkori kompetencia követelményeknek megfelelő felkészítést nyújtani, a mindennapi gyakorlatban pedig időről időre megmérni, hol is tartunk. Talán egy könyvtáros pálya életmodell kidolgozása alkalmas lenne ezek megnyugtató összehangolására.

Irodalom, jegyzetek

- ¹ LIS Euroguide. Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek. EuroTéka sorozat. Kiadta a Könyvtári Intézet. Budapest, 2007. 133 p.
- ² A későbbiek során megnevezett, kódjellel azonosított kompetenciák tartalmának ismertetésénél a LIS Euroguide-ban található meghatározásokat vettem alapul
- ³ „Hagyományos kompetenciák”:
I05 – Az információforrások azonosítása és értékelése. A könyvtári és információs szakember megtalálja, értékeli, kiválasztja és elfogadja az információforrásokat (nyomtatott dokumentumok, weboldalak, intézmények, személyek stb.).
I06 – Az információ elemzése és szolgáltatása. A könyvtári és információs szakember képes azonosítani és leírni egy adott dokumentum tartalmát annak érdekében, hogy indexeléssel és tartalmi összefoglalók készítésével megkönnyítse az információkeresést.
I07 – Információkeresés. A könyvtári és információs szakember képes az információkeresésre a felhasználók igényeinek megfelelően, gyorsan, és költségkímélő módszerek alkalmazásával, számítógépes vagy hagyományos eszközök segítségével. Értékelni tudja a felhasználói kérések teljesítésének minőségét.
I08 – Gyűjteménymenedzsment. A könyvtári és információs szakember a dokumentumok kiválasztásával, beszerzésével, megőrzésével és selejtezésével kapcsolatos kritériumokat fogalmaz meg és alkalmaz. Különböző típusú dokumentumgyűjteményeket és archívumokat alakít ki és szervez meg. Gondozza, fejleszti a dokumentumállományt: biztosítja a hozzáférést, folyamatosan frissíti, a felhasználói igényeknek nem megfelelő elemeket selejtezi. A beszerzett dokumentumokat különböző katalógusokban (kézzel írott, nyomtatott, mikrofilmes, CD-ROM formátumú, adatbázis, weboldalak) szerepelteti.
I09 – Állománygyarapítás. A könyvtári és információs szakember meghatározza és bevezeti az állomány és a gyűjtemények fejlesztési irányelveit. Kiválasztja a

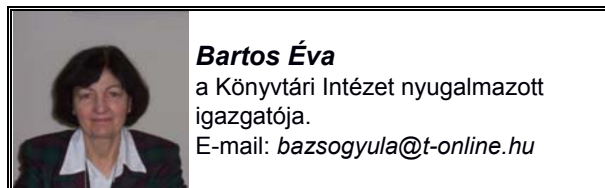
beszerzendő információforrásokat (dokumentumokat, termékeket, szolgáltatásokat stb.). Az állományt az érvényben lévő általános szabályok szerint gyarapítja.

110 – A dokumentumok kezelése. A könyvtári és információs szakember olyan módszereket, intézkedéseket és technikákat vezet be és alkalmaz, amelyek típusuktól függetlenül a dokumentumok elhelyezésére, védelmére, az állapot megőrzésére, helyreállítására és szolgáltatására irányulnak.

112 – Termék és szolgáltatás-konceptió. A könyvtári és információs szakember az információforrásokat (dokumentumokat és állományokat, információt, ismereteket) dokumentációs termékek, illetve szolgáltatások segítségével folyamatosan hozzáférhetővé és használhatóvá teszi.

⁴ ÁSVÁNYI Ilona: Régi és új könyvtárosok. Könyvtárosi hivatás – könyvtárosi lelkület az 1950-es években. Könyv, könyvtár, könyvtáros, 2013. 10. sz. p. 40–53.

Beérkezett: 2014. II. 6-án.

Folytatódik a Vatikáni Könyvtár kéziratainak digitalizálása

A Vatikáni Könyvtár újabb háromezer értékes kézírata, a katolikus egyház legjelentősebb történelmi dokumentumainak egy része kerül fel internetre a bibliotéka és a japán NTT DATA közti megállapodás eredményeként.

A távol-keleti informatikai-technológiai cég öt speciális szkennert szerel fel a Vatikáni Könyvtár kézirtárában. A számítógépes másolókkal négy évig tart majd a másfél millió oldalt kitevő kéziratok digitalizálása. Így a már korábban digitalizált kéziratokkal 2018-ig összesen 15 ezerre emelkedik a komputeren a világ bármely részéről konzultálható, a II. századtól a XX. századig terjedő vatikáni dokumentumok száma.

A most aláírt megállapodás csak a kezdetét jelenti egy nagyobb szabású együttműködésnek, melynek eredményeként megőrizhető és online kutatható lesz a Vatikáni Könyvtárnak mind a 82 ezer olyan kézírata, amely az emberiség történelmi örökségének tekinthető, s ami mintegy 41 millió oldalt tesz ki – jelentette be Cesare Pasini, a Vatikáni Könyvtár prefektusa a megállapodás aláírásakor. A világ egyik leghíresebb könyvtárának vezetője Ivamoto Tosióval, az NTT DATA elnökével tartott közös sajtótájékoztatót. Elmondták, hogy a háromezer kézirat digitalizálása 18 millió euróba (mintegy öt és fél milliárd forintba) kerül. A digitalizálás finanszírozását bárki támogathatja online felajánlással. A szponzorok neve felkerül az általuk fizetett digitális kódexoldalak mellé.

A japán céggel való együttműködés első szakaszának eredményeként a Vatikáni Könyvtár újabb páratlan értékű kéziratok kerülnek fel internetre, köztük az 5. századi úgynevezett Vergilius-kódex, amelyet a festő Raffaello is olvasott, és 1600-ban került a vatikáni kézirtárába, továbbá egy 16. századi kódex, amelyben az Iliász eposza görögül és latinul is olvasható. Digitalizálnak egy ugyanerre a korra datált azték kéziratot, héber és arab nyelvű kódexeket; azt a kódexet is, mely Firenze egykori ura, Lorenzo il Magnifico tulajdona volt, és amelyben Dante Alighieri Isteni Színjátékához Sandro Botticelli festett illusztrációkat.

Jean-Louis Brugues érsek, vatikáni levéltáros-könyvtáros elmondta, a kódexek digitális hozzáférhetőségének elindítása Ferenc pápa sokszor ismételt mondatát tükrözi, azt, hogy az egyház kimozdul önmagából és elmegy a világ és a társadalom peremére. Ugyanezt teszi kulturális téren a Vatikáni Könyvtár is azzal, hogy megnyitja kapuit és az eddig csak a Rómába eljutó tudósok által konzultálható kincseit az egész világ rendelkezésére bocsátja – mondta az érsek. A 15. század közepén alapított Vatikáni Könyvtár a világ egyik legjelentősebb kutatókönyvtára 180 ezer kézirattal, 16 millió könyvvel és 150 ezer nyomtatvánnyal, rajzzal, metszettel.

/SG.hu Hírmagazin, 2014. március 21., <http://www.sg.hu/>

(B.Bné)

A könyvtáraknak szükségük van az e-könyvekre

A Német Könyvtári Szövetség (*Deutscher Bibliotheksverband = DBV*) kezdeményezi az e-könyvek és a nyomtatott könyvek egyenértékűségéről szóló törvény megalkotását.

A könyvtárak kínálatában egyre nagyobb szerepet játszanak a digitális dokumentumok: jelenleg közel 1000 németországi nyilvános könyvtár enged korlátozott elektronikus letöltést, ami az elmúlt évekhez képest megduplázódott. A könyvtárak számára alapfeltétel, hogy digitális dokumentumokat kínáljanak, hiszen ezzel tudják biztosítani a polgárok információellátását.

Frank Simon-Ritz, a DBV elnöke szerint nagy problémát jelent, hogy a könyvtárhasználók nem kölcsönözhetnek e-könyveket a jogtulajdonosok engedélye nélkül. Minden egyes e-könyv esetén egyeztetni kell a jogokról. A helyzetet nehezíti az is, hogy egyes kiadók és kiadói csoportok teljes egészben megtagadják a nyilvános könyvtárak számára az engedélyt. Ezért lenne szükség a nyomtatott könyvek mintájára az elektronikus dokumentumok törvényi szabályozására is. Míg ez nem történik meg, a DBV veszélyeztetve látja a nyilvános könyvtárak alapfeladatainak ellátását, miszerint az információ és tudás hozzáférése akármilyen megjelenési és kiadási formában bárki számára legyen elérhető.

A DBV követeli a Német Parlamenttől (*Bundestag*), hogy minél hamarabb döntsenek egy olyan törvényes szabályozásról, amely a nyilvános könyvtárak számára lehetővé teszi a Németországban megjelent e-könyvek beszerzését és használatra bocsá-

tását. *Simon-Ritz* szerint erre alkalmas a szerzői jogi törvény. A Bundestag egyben felkarolná a legutóbbi törvényhozás időszakából származó, az „Internet és digitális társadalom” vizsgálati bizottság központi követelését is, a digitális dokumentumok kölcsönözhetőségére vonatkozóan.

Klaus-Peter Böttger, az *Esseni Városi Könyvtár* vezetője és a *Könyvtári, Információs és Dokumentációs Egyesületek Európai Irodája* (*European Bureau of Library Information and Documentation Associations = EBLIDA*) elnöke hasonlóan látja a helyzetet: kérdéses, hogy milyen jogosultsággal tudnak majd hozzáférni a tudáshoz és információhoz azok, akik megvásárolták az engedélyt. Ez a kérdés európai dimenzióra terjed ki. Ezért az EBLIDA az európai könyvtári szövetségekhez szóló kampányt indít „Az elektronikus olvasás joga” címen.

A DBV szerint jogilag sürgősen szabályozni kell az e-könyvek árképzését, valamint az e-könyvek és más elektronikus információs források adóját. Az elektronikus termékek 19%-os áfakötelezettsége – a könyvek, újságok és folyóiratok 7%-os áfakötelezettségéhez képest – nagyon magas, s a tudomány extraadójának tűnik. A DBV szeretné, hogy Németország kövesse Franciaország példáját, ahol az e-könyvek 2012 óta csökkentett áfa alá tartoznak.

/Bibliotheken brauchen E-Books. = Bibliotheksdienst, Band 47, Heft 11, 2013. p. 803–804./

(*Filó Krisztina*)

Könyvtári szolgáltatások mobil felületen: szingapúri tapasztalatok

A szingapúri kormányzati statisztikák is azt mutatják, hogy a mobil eszközök, különösen az okostelefonok és tabletek használata növekvő tendenciát mutat. A tartalomfogyasztás gyors ütemben települ át a mobil eszközökre, a könyvtárhasználók is azt várják el, hogy a könyvtári szolgáltatásokat bármikor elérhessék ilyen eszközeikről. A *Nemzeti Pedagógiai Intézet (National Education Institute = NIE)* felismervén a trendet, egyik projektjében előtérbe állította szolgáltatásai mobil eszközökön való elérésének megvalósítását.

A *Tanárképző Kollégium (Teachers' Training College)* könyvtáraként 1950-ben alapították, ma a NIE könyvtára a legnagyobb pedagógiai könyvtár az országban. Az oktatáshoz, tanuláshoz, tanításhoz kínál forrásokat a pedagógiai szakemberek számára, ezen kívül több mint 2 500 nappali hallgatót és több mint 30 000 beiratkozott olvasót szolgál ki.

A könyvtár legfontosabb szoftvereken alapuló szolgáltatásai: SirsiDynix könyvtári integrált rendszer, Drupal tartalomkezelő, SerialSolution folyóirat-kezelő portál, DSpace intézményi repozitórium, EZproxyolvasó hitelesítő rendszer, RFID technológián alapuló kölcsönzési rendszer, szélessávú hálózat. Ezek a technológiák megfelelnek az internet világában, de a mobil eszközök használóinak igényeit felismerve a könyvtár döntést hozott 2011-ben: szolgáltatásait ki kell terjeszteni mobil eszközökre.

Ebben az időszakban a SirsiDynixMOPAC-ja, vagyis mobil eszközökre fejlesztett online katalógusa – BookMyne néven – egyre népszerűbbé vált: tudta az alapvető katalógusfunkciókat (keresés, foglалás, előjegyzés, kölcsönzött, előjegyzett példányok listáihoz való hozzáférés, hosszabbítás, személyes könyvespolc, New York Times könyvajánlója) és biztonságos webes modulon keresztül pontosan illeszkedett a könyvtár integrált rendszeréhez. Jó volt az is, hogy mind a webes modul, mind a BookMyne nem került költségébe a könyvtárnak. 2011 márciusától a BookMyne-nal kezdtek, miután két hónap alatt sikerült telepíteni és kitesztelni. 2011 áprilisától szeptemberéig 1476 egyedi felhasználó vette igénybe a BookMyne által kezelhető szolgáltatásokat. A könyvtár azonban hamar

rájött a BookMyne korlátaira: nem igazán testre szabható, merev rendszer.

2011 októberében munkacsoport vizsgálta felül annak lehetőségét, hogyan lehetne több könyvtári szolgáltatás mobil változatát elkészíteni. Több más könyvtár mobil szolgáltatásait tekintették át, illetve tanulmányozták a szakirodalmat. A következő kiegészítő szolgáltatásokat javasolták még: hirdetések, új beszerzések, e-források, kitölthető űrlapok az olvasók visszajelzései és javaslatai számára, LibNOW! könyvtári hírlevél, FAQ, nyitva tartás, elérhetőség, több információ a könyvtárról.

A legfontosabb eldöntendő kérdés az volt, hogy webes vagy natív alkalmazást fejlesszenek-e. A webes alkalmazás a saját webszerveren olyan szolgáltatás, amely alkalmazkodik a mobil eszközök méretéhez. A natív szoftver kimondottan a mobil eszközökre (Android, iPhone stb.) van kifejlesztve, és webhelyekről (Apple's iTunes vagy Google's Play Store stb.) kell letölteni. Először úgy tűnt, hogy csak a webes alkalmazás jöhet szóba, de ebben az esetben a BookMyne-ről le kellett volna mondani, mert nem tudták volna a BookMyne-t mint natív alkalmazást integrálni a webes szolgáltatásba. Rábukkantak a LibAnywhere-re is, a MOPAC webes változatára, de aztán teszteléseket követően megállapították, hogy a LibAnywhere nem volt olyan stabil és gazdag szolgáltatásokban, mint a BookMyne. Végül egy hibrid megoldás mellett döntöttek: az alkalmazás első oldala natív lesz, hogy kapcsolódhasson a BookMyne-hoz, egyéb kiegészítő funkciókat pedig webes szolgáltatásokkal oldanak meg.

Határozni kellett arról is, hogyan készítsék a szoftvert: saját eszközökkel, vagy adják ki külső fejlesztőnek. Nem lehetett sokáig habozni: a szoftverfejlesztést kiszervezték, de hogy az ellenőrzést ne veszítsék el, a natív, vagyis a külső cégre bízott munkát minimalizálták.

A kampusz IT biztonsági csoportja azt kérte a könyvtártól, hogy a tartalmat magában foglaló adatbázist ne közvetlenül érhessék el a használók mobil eszközökről. Ezért RSS kivezetést tettek ki a könyvtári portálra, s így lett a tartalom hozzáférhető. A válaszdíkok nem voltak rosszak, az RSS nem lassította a használatot. Sokat foglalkoztak a

dizájnnal is. A Google keresőfelülete motiválta őket, nem túlszűfolt, fehér alapú háttérrel jelennek meg az ikonok. Az alkalmazás alján mindig ott van az „otthon” gomb, vagyis a felhasználó bárholonnan visszatérhet a kiinduló oldalra. Az egyes oldalak között pedig „előre”, „vissza” nyilakkal lehet mozogni.

Hogyan nevezzék el az alkalmazást? A „NIE Library Mobile Application” túl hosszúnak találtatt, a csapat egy ütős, rövid nevet szeretett volna. Mivel a könyvtárnak már volt egy „LibNOW!” hírlevele, adódott a „LibGO!” név. A használat bátorítására a „LibGO!” linket a NIE kampusz iPhone alkalmazására tették rá. Fordítva is persze, a könyvtár mobil alkalmazásáról el lehet jutni a NIE mobil alkalmazására. Az alkalmazás elterjedésének elősegítésére készítettek poszttereket, e-mail értesítőket, digitális TV-re prezentációkat.

Négy hónap fejlesztési munka múltával az iPhone és az iPad változatokat hivatalosan 2012. május 1-jén bocsátották útjára. A LibGO! alkalmazásból kiindulva telepíteni lehet a BookMine katalógust. Az összes többi ikon a megfelelő webalapú alkalmazást hívja meg. A kezdés után azonnali visszacsatolásként egy Android felhasználó kifogásolta, hogy Androidon nem működik a LibGO!. Szerencsére a SirsiDynix 2011 decemberében megjelentette a BookMyne-t Androidra is, ami lehetőséget adott a LibGO! Android platformon való létrehozá-

sára. És hat hét múlva az is kész volt! 2012. június 18-án tették nyilvánossá.

2012 augusztusában a NIE könyvtár továbblépett, a használati statisztikákat is nyomon tudják követni Piwik platform igénybe vételével. A használat kiterjesztése érdekében könyvtári workshopokat tartottak, mini vásárt és iCarnivalt, többek között QR kóddal ellátott posztert tettek ki a kampuszon sok helyre. 2012 júliusától átlagosan 96 látogató volt naponta, amely több mint 11-re emelkedett 2013 júniusára. A mobil változat bevezetése sikeres volt, a könyvtár azóta sok konferencián vett részt a tapasztalatok bemutatására.

A projekt következő fázisában a könyvtár tervezi a felhasználói vélemények egybegyűjtését, hogy lássák, milyen irányban érdemes az alkalmazást továbbfejleszteni. Az új ötletek között szerepel: könyvtári térkép, hasznos eszközök, például idézettségkereséshez, adatbázisok mobil változatai, foglalási rendszer, fejlett szintű űrlapkezelés hangtechnológiás aktiválással, HTML5 integrációja a BookMyne-ba.

WONG, KaePerng: Library services for mobile devices: the National Institute of Education Library experience. = LibraryHiTech News, Number 9. 2013, p. 7–10./

(Burmeister Erzsébet)

Béreljünk tömeget? Közösségi finanszírozás a tudományos kutatásban

A web 2.0 alapvető változásokat hoz az akadémiai szférában. Több tanulmány is elemezte már az egyetemi oktatók és hallgatók kapcsolatát, például a lehetséges tanítási és számonkérési formákat a Facebookon és más webkettes helyeken. A tudományos kutatást érintő hatásokról – különösen a finanszírozás vonatkozásában – viszont még kevesen írtak. E cikk ausztrál szerzője egy kisléptékű, az otthonoktatással foglalkozó előkutatási projekt példáján keresztül mutatja be a *crowdsourcing* és a *crowdfunding* előnyeit és buktatóit a tudományos munkában. Mindkét „eszköz” jól ismert és elterjedt a kreatív területeken (zene, film, képzőművészet stb.), és az üzleti világban is nagy reményeket fűznek hozzájuk, mint újszerű demokratikus modellekhez.

A *crowdfunding*, vagyis a közösségi finanszírozás esetében egy nyílt felhívásra bárki adakozhat, így támogatva valamilyen kezdeményezés megvalósítását. A támogatást kérők és az adományozók egymásra találását olyan, erre szakosodott webhelyek segítik, mint a Pozible (*pozible.com*) vagy a Kickstarter (*kickstarter.com*). Előbbin például ilyen felhívásokat találni: az intenzív ausztrál sertéstartást leleplező dokumentumfilm elkészítése, egy erszényes borzról szóló mesekönyv kiadása, állástalan nő munkábaállását segítő mozgalom. Utóbbinál pedig többek közt ezeket: könyv megjelenítése egy kisbuszban tett utazásról, egy stratégiai játék fejlesztése, az egyik fiatal ausztrál popzenész lemezének kiadása. Amikor valaki megnyit egy projektet ezeken a website-okon, először megfo-

galmazza az elérni kívánt célt, majd meghatározza a kért támogatás mértékét, valamint megad egy határidőt, és onnantól kezdve bárki felajánlhat valamennyi pénzt, akinek tetszik az ötlet. Ha a határidőig összegyűlt a szükséges összeg, akkor minden adományozó hitelkártyájáról leemelik a felajánlását. Ellenkező esetben senkinek sem kell fizetnie. Vagyis itt a „mindent vagy semmit” elv érvényesül.

A magyarul közösségi közreműködésnek, vagy – az *outsourcing* mintájára – tömegbe kiszervezésnek fordítható *crowdsourcing* viszont nem a pénzről, hanem az önkéntes munkavégzésről szól. Az ilyen projekteknel is egy nyilvános felhívást tesznek közzé egy igen nagy potenciális támogatói körben, s a jelentkezők tudásukat és idejüket felajánlva vállalnak el egyes részfeladatokat. Tudományos kutatásoknál ma még szokatlan a tömegeknek ilyen módon való bevonása. A jelen cikkben ismertetett projektnél is voltak aggályai az egyetem etikai ügyekben illetékes tanácsadójának, például a résztvevők anonimitásának biztosításával kapcsolatban.

Az állami támogatás, a kutatásra szánt közpénzek csökkenése és közben az elvárások, a tudományos verseny és az oktatási terhek növekedése rákényszeríti az egyetemi-akadémiai intézményeket, hogy újfajta finanszírozási források felé forduljanak. Az üzleti világgal való intenzívebb együttműködés mellett a közösségi támogatás fent említett formái is új, alternatív megoldások lehetnek, különösen abban a „demokratizált” digitális közegben, ahol a kreatív C generáció van többségben. (A „C” nem elsősorban egy életkori generációt jelöl, hanem olyan – többségükben azért 35 év alatti – embereket, akikre ilyen, az online tevékenységükre vonatkozó C-betűs szavak jellemzőek: *Connection, Community, Creation, Curation*, vagyis: kapcsolat, közösség, kreativitás és karbantartás – a referáló megjegyzése.)

A közösségi finanszírozásnak és közreműködésnek köszönhetően elmosódik a határ a kutatás alanyai és a kutatók között, előbbiek is résztvevőknek érezhetik magukat. A témával foglalkozó szakirodalomban emellett további jellemzőket, előnyöket és hátrányokat is említene: A közösségi finanszírozással azok támogathatnak egy kutatást, akik a legtöbbet nyerhetnek vele. A kockázati tőke egy új fajtája és egy új üzleti modell jelent meg, amely sok szervezetnek sokféle területen hasznos lehet. A korai stádiumban levő vállalkozások különösen sokat profitálhatnak belőle, mert

azok eddig jellemzően csak a helyi forrásokra számíthattak, a *crowdfunding*-nak köszönhetően viszont földrajzilag távoli, de azonos érdekű csoportok is tudják támogatni őket. Sokan egyszerűen önzetlenségből járulnak hozzá más emberek projektjeihez (pl. a barátjukat támogatják így); mások a közösségi élményért (mert szeretnének egy nő projektben részt venni, kreatív embereket segíteni); és vannak olyanok is, akiket az adományozóknak felajánlott ajándékok motiválnak. Árnoldaként az online tranzakciók biztonsága miatti aggodalom, a projekt megvalósíthatósága és a résztvevők megbízhatósága, a személyes kapcsolat hiánya az adományozás során, és az ilyen adományok adóból való levonhatósága szokott felmerülni.

Jelen cikk szerzője egy pilot projekt keretében olyan ausztrál családokat keresett fel, amelyeknél a gyerekek nem járnak iskolába, mert a szülők otthon tanítják őket. Három hónap alatt 20 interjút, mintegy 600 órányi hangfelvételt készített velük arról, hogy miért választották az oktatásnak ezt a formáját. Mivel egyetemi pénz nem volt rá, a felvételek átírásának költségét közösségi finanszírozással sikerült előteremtenie. Ez részben annak is köszönhető, hogy bár ezek a családok jellemzően farmokon, elszórtan élnek, de az otthonoktatással járó nehézségeik és speciális igényeik összekötik őket, erős közösségi kapcsolatok alakultak ki közöttük, és érdekeltek az ilyen irányú kutatásokban. Néhányan pénz helyett önkéntes munkájukkal segítették a kutatót, miután a releváns Facebook-csoportokban közzétett felhívására jelentkeznek. Két nő például a téma szakirodalmát nézte át és összefoglalókat írt a fontosabb publikációkról. Számukra ez azzal az előnnyel járt, hogy hozzáférhettek az előfizetéses folyóirat-adatbázisokhoz, és az azokból kigyűjtött tudományos eredményeket megoszthatták a blogjaikban a hasonló gondolkodású szülők számára.

A projekt *crowdfunding* része a *Pozible.com* webhelyen zajlott, mely a kreatív emberek közösségi platformjaként határozza meg magát. Ennél a projektnél egy kisebb összeg, 2 000 ausztrál dollár összegyűjtése volt a cél: 1 200 dollár az interjúk legépelésére és 800 az irodalomkutatásra. A *Pozible* oldalain meghirdetett adománygyűjtő kampányoknál rendszerint van egy, a projektet bemutató szöveg és egy videó, emellett található információk az azt megvalósító személyről vagy csapatról, valamint meg van határozva az adott idő (max. 90 nap) alatt összegyűjteni kívánt összeg, és van egy lista az adományozóknak felajánlott ajándékokról

is. Utóbbiak jelen esetben elég szerények voltak, tekintve az eleve szerény költségvetést: a támogatók – a felajánlott összeg nagyságától függően – a kutatási eredményeket ismertető publikációk PDF változatát, egy személyes köszönőlevelet, és egy félórás konzultáció lehetőségét kapták. Bár maga a Pozible-kampány már lezárult, a projektet ismertető videó a vimeo.com/56688123 címen továbbra is megtekinthető.

A 2 000 dollár nagyobb részét a szerző rokonai és barátai adták össze, de jöttek adományok olyan ausztrál és tengerentúli családoktól is, amelyeknél a gyerekeket otthon tanítják. Vagyis ebben az esetben is részben személyes motivációk (a családtag, illetve ismerős támogatása a munkájában), részben a közösségi hatás (elszigetelten élő és vitatott oktatási formát választó családok összefogása) eredményeképpen sikerült előteremteni egy olyan kutatás költségvetését, melyet az egyetem nem tudott vagy nem akart finanszírozni. Az otthonoktatás ugyanis azzal, hogy szembe megy a hagyományos iskolai képzési rendszerrel, megkérdőjelezett formája a gyerekek nevelésének, és nem könnyű állami pénzt szerezni az ezzel kapcsolatos vizsgálatokra.

Bár a kitűzött 2 000 dolláros célt sikerült határidőre elérni, de ez végül csak az első feladatra, a hangfelvételek átírására volt elég, mert a Pozible 47

dollár tranzakciós költséget és 150 dollár szolgáltatási díjat számított fel, vagyis a teljes összeg csaknem 10 százalékát, így a szakirodalom-kutatásra önkénteseket kellett toborozni. Egy másik negatív tapasztalat, hogy kevesen vettek részt a célcsoport tagjai közül az adományozásban. (Más esettanulmányok, főleg a gyógyászati jellegű innovációk és startup-vállalkozások esetében, sokkal nagyobb aktivitásról számolnak be az érintett közösség részéről.) Jelen esetben persze az is lehet, hogy az otthoni oktatást választó családoknak nincs pénzük ilyen adományokra, hiszen az egyik szülőnek a gyerekek miatt otthon kell maradnia, vagyis a háztartásban csak egy kereső van általában.

A tudományos munka közösségi támogatása még gyerekcipőben jár, de elképzelhető, hogy bizonyos esetekben ez egy működőképes modell lesz a jövőben. Ha van egy elkötelezett kör, amely számára hasznos eredményekkel járhat az adott kutatás, a *crowdfunding* segítségével kiegészíthetők az erre fordítható egyéb anyagi források.

/English, Rebecca: Rent-a-crowd? Crowdfunding academic research. = First Monday, 19. évf. 1. sz. 2014.
[http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/4818/3804/](http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/4818/3804)

(Drótos László)

Németországban jogdíj lehet az okostelefonokra és tabletekre

A ZPÜ német szerzői jogvédő szervezet kész hadat üzeni az óriáscégeknek, hogy így jusson több százmillió eurós plusz bevételhez.

A ZPÜ célkeresztjébe ezúttal a legnagyobb cégek kerültek. A szervezet által küldött levél címzettjei között van *Tim Cook*, az Apple vezérigazgatója; *Kwon Oh Hyun*, a Samsung vezérigazgatója; *Larry Page*, a Google társalapítója és *Kazuo Hirai*, a Sony ügyvezetője. A Microsoftnál a levelet még *Steve Ballmer* vezérigazgatónak címezték, de azt már az utódja, *Satya Nadella* kapta meg. Emellett a Nokia, a HTC, az LG Electronics, a Motorola és a Huawei vezetői kaptak hasonló küldeményt. A szöveg minden esetben azonos volt: a megkeresett gyártók fizessenek.

A követelések a következők: a 2011. január elseje óta elérhető érintőképernyős és legalább 8 gigabájt memóriával ellátott mobiltelefonok után fizetendő összeg 36 euró; az érintőkijelzős és 8 gigabájtjánál kevesebb memóriával szerelt mobilok után 16 euró; míg az érintőképernyő nélküli mobiltelefonok után 12 euró. A ZPÜ az ügyben még az idén bírósághoz is fordul.

A szervezet egyúttal jelezte: kész egy utolsó tárgyalásra, azért, hogy így sikerüljön egyezséget elérni. Valószínűbbnek tűnik azonban, hogy az ügyben per lesz. A BITKOM német szakmai szervezet becslése alapján a ZPÜ csak a 2011 és 2013 közötti időszakban 240 millió euróhoz jutott a PC-kre kivetett jogdíjak-

ból. Ezt az összeget a ZPÜ által képviselt kilenc társaság között osztották szét. Az ok – a PC-khez hasonlóan – ezúttal is az, hogy az okostelefonok alkalmasak a szerzői jog által védett tartalmak lemásolására és terjesztésére.

Bernhard Rohleder, a BITKOM vezetője szerint a ZPÜ követelése azt jelenti, hogy a mobiltelefongyártóknak évente 700 millió eurót kellene kifizetniük. *Jürgen Becker*, a ZPÜ képviselője biztos abban, hogy egy napon a mobilgyártók is fizetni fognak. 2011-ben az Apple, a Nokia, a HTC és a többi cég nem fogadta el az 5 eurós díjat, emiatt a ZPÜ bírósághoz fordult. A szervezet reményei szerint a jövőben a táblagépekre is szerzői jogdíj kerülhet.

/SG.hu Hírmagazin, 2014. március 2., <http://www.sg.hu/>

(B.Bné)

Nem mindennapi húzás: ingyen és legálisan juthat hozzá a Getty Images csodálatos képeihez

Köztudott, hogy a *Getty Images* a világ egy olyan vezető szolgáltatója, amelyik csodálatos fényképeket kínál. Viszont az is köztudott, hogy ezekért a képekért, ha használni akarjuk őket, fizetni kell. Most viszont valami megváltozott.

Sajnos a Getty Images képeit nem használhatjuk kedvünk szerint, azaz ingyenesen, vagy ha valaki ezt mégis megteszi, könnyen fizetési felszólítást találhat (elektronikus) postaládájában.

Most viszont egy meglepő, ám mindenképpen kellemes lépésre szánta el magát az ügynökség: az új *Embed Tool* nevű eszköz lehetővé teszi, hogy a fantasztikus képek egy nagy részét bárki ingyen beágyazza weboldalára, blogjába, feltéve persze, hogy mindezt nem kereskedelmi céllal teszi.

Ehhez nem kell mást tenni, mint az Embed Images oldalon a *Search images available to embed* felíratra kattintva megkeresni a felhasználni kívánt képet, majd alul a jobb szélő beágyazás (Embed this image) ikonra kattintani, és máris megjelenik a kép beágyazható HTML kódja, amelyet egyszerűen be kell illeszteni a blog vagy weboldal forráskódjába.

Felvetődik persze a kérdés, hogy mi ebben az üzlet a Gettynek? Talán az, hogy így a neve még szélesebb körben ismertté válik, és olyan felhasználókat tud majd a legalitás felé terelni, akik eddig illegálisan gyűjtöttek, használtak képeket. Ráadásul mindezzel a Getty valóban szebbé is teheti az internetet.

/hvg.hu, 2014. március 6., http://hvg.hu/tudomany/20140306_Nem_mindennapi_huzas_ingyen_es_legalisan/

(F.I.)

Már tízezer dokumentumhoz lehet hozzáférni a Digitális Világkönyvtárban

Mérföldkőhöz érkezett az amerikai *Kongresszusi Könyvtár* vezetésével elindított *Digitális Világkönyvtár* (WDL): átlépte a tízezret a hozzáférhető dokumentumok száma a baltimore-i Walters Művészeti Múzeumban őrzött ősi dokumentumok digitalizálásával.

A Digitális Világkönyvtár gyűjtemény jelenleg 10 037 darabból áll, digitalizált kéziratokból, térképekből, könyvekből, nyomatokból, fotókból, filmekből, hangfelvételekből - köztük csütörtökön illetékesek.

A világkönyvtárat az ENSZ *Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete* (UNESCO) azzal a céllal hozta létre, hogy minél több ember számára lehetővé tegye a világ legtekintélyesebb könyvtárainak ingyenes használatát az internet segítségével. A vállalkozáshoz mostanra már 46 ország 102 intézménye csatlakozott.

Hét – arab, angol, francia, portugál, orosz és spanyol – nyelven lehet a tartalmakhoz hozzáférni. A legutóbbi digitalizált dokumentumok között van többek között a 16. századból származó úgynevezett *Gospel-kézirat* Etiópiából, egy másik 10. századi kézirat és egy görög nyelvű egyházi kalendárium, amelyet Bizáncban készítettek 1025–1041 táján.

A Digitális Világkönyvtár (angol elnevezéssel: *World Digital Library* – WDL) portáljára bárhol rá lehet kattintani – a www.wdl.org nyitva áll a diákok, az oktatók és a nagyközönség egésze előtt.

Az ötlet az amerikai Kongresszusi Könyvtár igazgatójának, *James H. Billington*nak az agyából pattant ki 2005-ben, az ő kezdeményezésére kezdődött a projekt kidolgozása. A könyvek mellett kéziratok, térképek, filmek, hangfelvételek kerültek a digitális polcokra a nagy nemzeti könyvtárakból. A közreműködő szervezetek nem exkluzív jogokat adnak a tartalmakra, mindegyikük tulajdonosa marad a WDL rendelkezésére bocsátott anyagoknak, és más intézményeknek is átadhatják azokat.

/hirado.hu, 2014. március 6., <http://www.hirado.hu/2014/03/06/mar-tizezer-dokumentumhoz-lehet-hozzaferni-a-digitalis-vilagkonyvtarban/>

(F.I.)

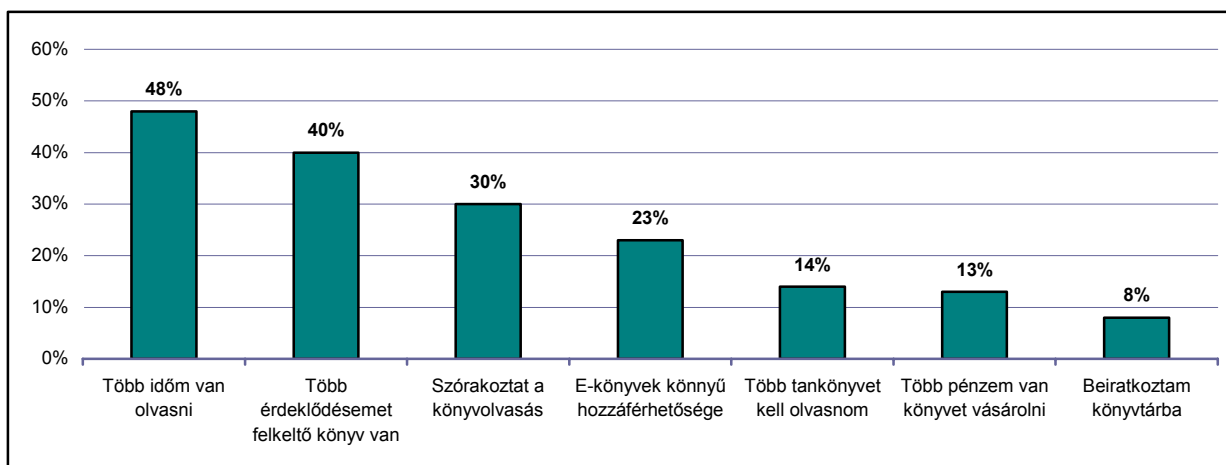
Az e-könyvek mentik meg az olvasást?

Napjainkban a felnőtt internetezők többsége saját bevallása szerint kevesebbet olvas könyvet, mint öt évvel ezelőtt. A könyvolvasással töltött idő csökkenésének megállításaiban vagy akár növelésében az e-könyveknek vitathatatlan szerepük lehet a jövőben – derül ki az eNET – Telekom „Jelentés az internetgazdaságról” friss kutatásából, amely a könyvolvasási szokásokkal és az e-könyvekhez való hozzáállással foglalkozik.

Így olvastok ti

A mai fiatal és felnővő generációk olvasási szokásainak kialakulásában komoly szerepet játszanak a gazdasági és társadalmi életben történő változások. Az Y és főleg a Z generáció már egy olyan online kommunikációs közegbe született bele, ahol a könyveknek teljesen más szerepe van, mint volt korábban. A fiatalabb korosztályok számára a tanulási, ismeretszerzési és megismerési folyamatban az internet egy jelentős szeletet hasít ki, emellett pedig az újabb, modernebb technológiákhoz való kapcsolatuk révén a könyvekkel való interakció átalakulóban van.

Az eNET a 18 év feletti rendszeresen internetező lakosság körében elvégzett 2014. januári kutatásában megvizsgálta, hogy az elmúlt öt év során hogyan alakultak az olvasási szokások. A többség, mintegy 57% saját bevallása szerint kevesebbet olvas most, mint tette azt öt évvel ezelőtt. Négy emberből hárman a kevesebb rendelkezésre álló idővel magyarázták mindezt, ugyanakkor az időtényező mellett a könyvek ára is fokozott szerepet játszott az olvasási szokások alakulásában: minden harmadik ember (34%) drágállja a könyvek mai árát. A felnőtt internetezők 16%-a mostanában inkább rövidebb terjedelmű szövegeket olvas, mintsem könyveket, ami feltehetően leginkább a számítógép- és az internethasználat elterjedésének, valamint az emiatt végbemenő információ-fogyasztási szokások megváltozásának köszönhető. A látásromlás, a gyermekvállalás miatt lecsökkenő szabadidő, a tankönyvek miatt jellemzően több olvasást igénylő tanulmányok befejezése és az érdeklődést felkeltő könyvek hiánya is felmerült az olvasási szokásokat negatívan befolyásoló tényezőként.

1. ábra **Miért nőtt meg öt év alatt a könyvolvasással töltött ideje?**
(Azok körében, akik többet olvasnak most, mint öt évvel ezelőtt.)
(eNET, E-könyv kutatás, 2014. január, N = 173 fő, 18+ internetező)

Miközben a 18 év feletti rendszeresen internetező lakosság 28%-a öt évvel ezelőtt is ugyanannyit olvasott, mint mostanában, addig csak 15% azoknak az aránya, akik most olvasnak többet. A manapság többet olvasók 48%-ának több ideje van olvasni, 40%-nál pedig az érdeklődést felkeltő könyvek számának növekedése játszott szerepet az olvasási aktivitás pozitív változásában. Miközben 30%-nál a könyvolvasás szórakoztató jellege, addig 23%-nál az e-könyvek könnyű hozzáférhetősége volt a döntő tényező.

Korszakváltó lehet az e-könyv

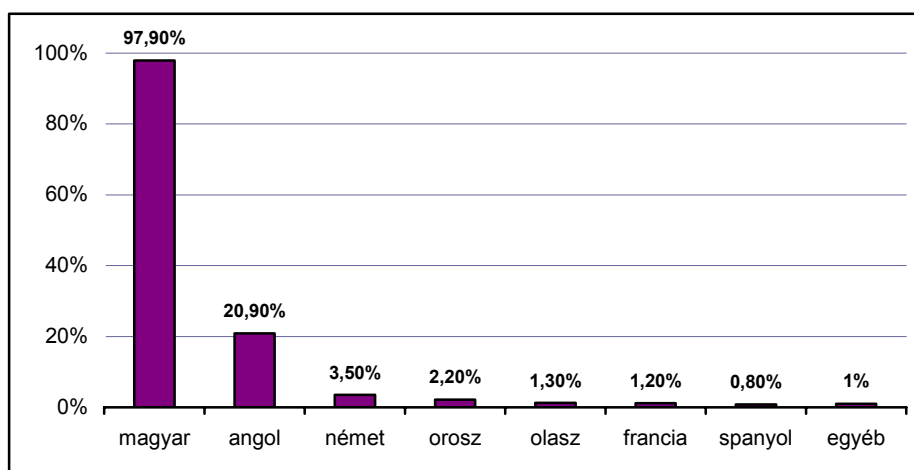
A digitális könyvek megjelenése és fokozatos térnyerése hozhatja meg a jövőben a korszakváltást az olvasási szokásokban. Az e-könyvek könnyű hozzáférhetősége az egyik kulcstényező az olvasási szokások pozitív változásában. Bár Magyarországon az e-könyvek olvasása egyelőre még nem játszik jelentős szerepet az internetezők többségének mindennapjaiban, már hazánkban is jelentős az a réteg, amelynek tag-

jai szoktak e-könyvet olvasni (39%). Egyelőre azonban még kisebbségben vannak azok (csupán a felnőtt internetezők 5%-a), akik hajlandóak fizetni is az elektronikus tartalomért.

E-könyvek pro és kontra

A legtöbben (54%) az e-könyvek előnyeként a kis helyigényt hozták fel, de számos egyéb érv is felmerült mellettük: könnyen és gyorsan hozzáférhetőek (49%), nagyítható a tartalmuk (42%), nem használnának el (37%) és környezetkímélők (36%).

A pozitívumok mellett azonban a 18 év feletti rendszeresen internetezők 44%-a még mutat kötődést a Gutenberg-galaxishoz, ők az e-könyveknél hiányolják azt az illatot, azt a fogást, amit egy hagyományos könyvkézbe vételekor tapasztalunk. Mindeközben minden ötödik válaszadó túl kicsinek érzi a magyar nyelvű e-könyv-kínálatot, ami azért kritikus, mert csak 21% szokott angol és 4% német nyelven olvasni, a többiek viszont leginkább csak magyarul olvasnának e-könyvet.

2. ábra **Milyen nyelven olvasnak e-könyveket a felnőtt internetezők?**
(Azok körében, akik olvasnak e-könyvet.)
(eNET, E-könyv kutatás, 2014. január, N = 436 fő, 18+ internezető)

A magyar nyelvű e-könyvek iránti igényt jól jelzi, hogy a digitális könyvek beszerzése során a legtöbbször említett oldalak többsége magyar és nem nemzetközi weboldal.

E-könyv vagy nyomtatott könyv?

Az eNET a kutatás során megvizsgálta, hogy az ártól eltekintve a vásárlás során ugyanannak a könyvnek a nyomtatott könyv, a hangskönyv vagy inkább az e-könyv változatát választanák-e az emberek, ha szabadon választhatnának ezek közül. A többség, mintegy 80% nyomtatott könyvet vásárolna, 13% virtuális kosarába e-könyv kerülne, 5% pedig hangskönyvet választana, míg 2% egyiket sem venné meg. Ehhez képest valamivel árnyaltabb az eredmény, ha barátok, rokonok megajándékozásáról van szó. Ugyan 31% nem ajándékozna e-könyvet, mégpedig többnyire azért, mert inkább nyomtatott könyvet vásárolna, vagy mert drágállja az elektronikus verziót, 33% jelezte, hogy ugyan még nem volt rá példa, de nem zárkózik el az e-könyv ajándékozásától. Egy kisebb csoportnál (6%) pedig már elő is fordult, hogy digitális könyvvel lepte meg barátait, rokonait.

A 18 év feletti rendszeresen internetezők 59%-a nem szokott e-könyvet vásárolni, 10% évente csak egy darabot, 7% kettőt, 24% pedig legalább 3 darabot. Megfigyelhető tendencia, hogy az egy évben megvásárolt e-könyvek számának növekedésével egyenes arányban csökken a vásárlók száma – tehát egyelőre kevesen vesznek több e-könyvet idehaza.

A digitális könyvet nem vásárlók 42%-a említette, hogy azért nem vásárol e-könyvet, mert túl drágának tartja azokat. A hazai lakosság e-könyv iránti érzékenységét jelzi, hogy minden negyedik e-könyvet vá-

sárló maximum a hagyományos könyv árának 50%-át fizetné ki az elektronikus verzióért. A digitális könyveket nem vásárlók 40%-a pedig jobban kedveli a nyomtatott könyveket.

Merre mutat a jövő?

Hazánkban az e-könyv olvasása és a kifejezetten e-könyv olvasására szánt eszköz (e-könyvolvasó) meglehetősen nem feltétlenül jár együtt. Az eNET kutatásából kiderül, hogy a 18 év feletti rendszeresen internetező lakosságon belül az e-könyveket olvasók mindössze 11%-a említette, hogy e-könyvolvasót használ e célra, 23% tabletet, 28% okostelefont, 38% hordozható számítógépet, 46% pedig az asztali számítógépet nevezte meg. Az e-könyv olvasás további elterjedéséhez vezetne, ha minél többeknek lenne e-könyvolvasója, de egyelőre hazánkban az a tendencia figyelhető meg, hogy a rendszeresen internetező felnőttek próbálnak inkább több funkcióra is alkalmas eszközt vásárolni, amely adott esetben alkalmas e-könyv olvasására is.

Az eNET kutatása alapján látható, hogy az e-könyveknek számos, a lakosság számára is érzékelhető és vitathatatlan előnye van, ugyanakkor a szélesebb körű elterjedéséhez ezeknél többre van szükség. A magyar nyelvű tartalmat kínáló e-könyvek piacával nem elégedettek maradéktalanul az olvasók. A piaci szereplők számára ez egyben lehetőséget is jelent, mivel további tartalmak iránt is mutatkozna igény.

eNET – Telekom, 2014. február 20., <http://www.enet.hu/hirek/az-e-konyvek-mentik-meg-az-olvasast/?lang=hul>

(F.I.)

Az internet használatát leginkább korlátozó tíz ország

Az újságírók védelmére alakult, New York-i székhelyű független nemzetközi bizottság (CPJ) jelentése szerint a következő tíz ország az, ahol a leginkább korlátozzák az internet használatát, s ahol, ha valaki ezt kifogásolja, komoly bajba kerülhet:

1. *Észak-Korea*
A kormány minden honlapot ellenőriz. A lakosság 4 százaléka fér hozzá az internethez.
2. *Burma*
A hatóságok szűrik az elektronikus levelezést, és blokkolják az olyan csoportok elérését, amelyek leleplezik az emberi jogok megsértését vagy nem értenek egyet a kormánnyal.
3. *Kuba*
A világháló csak a kormány által ellenőrzött "belépő pontokon" érhető el. Az online tevékenységet figyelik IP-cím blokkolással, kulcsszavas szűréssel és a böngészési előzmények ellenőrzésével.
4. *Szaúd-Arábia*
Mintegy 400 ezer oldalt blokkoltak, köztük mindegyiket, amelyen a királyság hitével összeegyeztethetetlen módon vitattak meg politikai, társadalmi vagy vallási kérdéseket.
5. *Irán*
A bloggereknek regisztrálnuk kell magukat a művészeti és kulturális minisztériumban. Akik kifejezik ellenkezésüket az országot irányító muzulmán papokkal, azokat zaklatják és bebörtönzik.
6. *Kína*
Kínának van a legmerekvebb cenzorprogramja a világon. A kormányzat szűri a kereséseket, blokkolja a honlapokat vagy törli a rajtuk található „kényes” tartalmakat, átirányítja a keresést Tajvan függetlenségéről vagy a Tienanmen téri mézáról a kommunista párt számára kedvező témákra.

7. Szíria

Letartóztatják a bloggerekét, akik „veszélyeztetik a nemzeti egységet”. Az internetes kávézóknak mindenkit felszólítanak a személyazonossága igazolására, felírják a használat idejét, és jelentik a hatóságoknak.

8. Tunézia

Az internetes szolgáltatóknak jelenteniük kell a kormánynak az összes blogger IP címét és személyes adatait. Minden forgalom központi hálózaton megy át. A kormány minden feltett tartalmat szűr, és figyelemmel követi az e-maileket.

9. Vietnam

A kommunista párt megköveteli a Yahoo-tól, a Google-tól és a Microsofttól minden blogger adatainak elárulását, aki az ő platformjukat használja. Blokkolják a kormányt bíráló oldalakat, akárcsak azokat, amelyek a demokráciáért, az emberi jogokért és a vallásszabadságért küzdenek.

10. Türkmenisztán

Az egyetlen internetszolgáltató a kormány. Sok hely elérését akadályozza, és figyeli az összes fiókot a Gmail, a Yahoo és a Hotmail esetében.

MTI Sajtóadatbank 2014. február 6.
/hirek.prim.hu/cikk/102981/

(F.I.)

Digitális archívum lesz az ózdi kohászat helyén

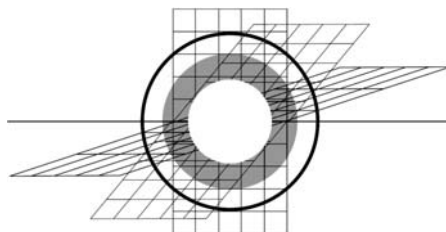
Orbán Viktor miniszterelnök Ózdon elhelyezte a hajdani kohászati üzemek területén felépítendő, 2,5 milliárd forintba kerülő digitális archívum időkapszuláját ... A most kezdődő 2,5 milliárd forintos ózdi beruházásról a miniszterelnök azt mondta: a leendő digitális központ az egész országot szolgálja majd ki – írja az MTI. Jelenleg az ország 160 közintézményében ezer diplomás ember dolgozik azon, hogy különböző kulturális értékeket digitalizáljon és elérhetővé tegye nagy távolságból is az érdeklődők számára.

A Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézetet (MaNDA), az Országgyűlés 2011. június 6-án a mozgóképről szóló törvény módosításával hozta létre. Az egykori Magyar Nemzeti Filmarchívum bázisán megalakuló új szervezet feladata, hogy a magyar kultúrkincs valamennyi alkotását digitális formában rögzítse, és egy központi felületen elérhetővé tegye. A Nemzeti Kulturális Dokumentációs Logisztikai Központ elhelyezéséről még a megalakulás évében, 2011. december 2-án Ózddal írtak alá együttműködési megállapodást. Az ipari műemlékek védelmével megvalósuló projekt keretében az egykori Törzs-gyár területén, mintegy 7000 négyzetméteren, egységes logisztikai bázisként hozzák létre a kulturális értékek elhelyezésére szolgáló épületegyüttest.

Forrás: Index, 2014. február 27.

/http://index.hu/tech/2014/02/27/digitalis_archivum_lesz_az_ozdi_kohaszat_helyen/

(F.I.)

A könyvtári szaklapok szerkesztősegeinek nyilatkozata

Kedves Kollégák!

2014. február 19-én az országos könyvtári szaklapok (Könyv és Nevelés; Könyv, Könyvtár, Könyvtáros; Könyvtári Figyelő; Könyvtári Levelező/lap; Tudományos és Műszaki Tájékoztatás) szerkesztői találkozót tartottak, hogy egyeztessék, milyen hatással van a szaklapokra az NKA-támogatás megszűnése/jelentős csökkenése, és mit tehetnek a szaklapok ebben a helyzetben.

A résztvevők szükségesnek tartják, hogy folyamatosan konzultáljanak egymással, ezért megalapították A könyvtári lapok fórumát, melynek tagjai az országos könyvtári szaklapok szerkesztői, akik alapvetően levelezőlistán tartják a kapcsolatot, és alkalmanként személyesen találkoznak egymással.

A szerkesztők megállapították, hogy 2014-ben a szakfolyóiratoknak a korábbinál jelentősen szűkebb lehetőségeik nyílnak a gazdálkodásra, ami kihat a tartalmukra és a terjedelmükre is. Az országos szaklapok szerkesztőinek az a tapasztalata, hogy az olvasók nagy többsége ragaszkodik a nyomtatott lapszámokhoz. A jövőbeni pályázatokra való felkészülés jegyében, amelyek előreláthatólag az online közreadásra összpontosítanak, a szerkesztők megegyeztek abban, hogy az év folyamán közös munkával tisztázzák és kikalkulálják az online közreadás várható teendőit és költségeit (indulás, fenntartás, migráció, tárhely, színvonalas keresés stb.).

Szükségesnek tartják továbbá, hogy késő tavasszal kerüljön sor közös online felmérésre a szak-

mai folyóiratok iránti igényekről, azok használatáról, a tervezett fejlesztésekről. (A közös kérdőívet az egyes lapokra külön vonatkozó kérdések egészítik majd ki.) A szerkesztősegek vállalták, hogy e munka támogatására, annak kiindulásaként megfogalmazzák és megosztják egymással egyedi jellemzőiket (profil, célközönség stb.) és jövőképüket.

A szerkesztők szerint nagyon fontos, hogy a szakmai folyóiratok kerüljenek be a készülő országos könyvtári stratégiába, például a könyvtárosok életpálya-modellje kapcsán az élethosszig tartó tanulás alapvető forrásaiként.

A fórum működéséről a szerkesztők a szakfolyóiratokban és a szakmai levelező listákon hírt adnak. A fórum közleményei az interneten is olvashatók lesznek:

<http://ki.oszk.hu/konyvtar/lapok-foruma/>.

Budapest, 2014. március 11.

A könyvtári lapok fórumának résztvevői:

Bánkeszi Lajosné (3K),
Berke Barnabásné (TMT),
Csík Tibor (KN),
Feimer Ágnes (KF),
Fonyó Istvánné (TMT),
Fülöp Ágnes (KLL),
Hegyközi Ilona (KF),
Kovács Katalin (KF),
Mezey László Miklós (3K)

(Összeállította: Hegyközi Ilona)

A TMT profilja és célközönsége

Profil

A „Tudományos és Műszaki Tájékoztatás”, lektorált könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat. Megjelenik havonként.

Témakör

A könyvtárakban, legfőképpen a hazai könyvtárakban folyó tudományos tájékoztatás.

A tudományos ismerethordozókkal foglalkozó tájékoztatás.

A tudományos közlemények (ismerethordozók, információforrások) megszerzéséről, tárolásáról, feldolgozásáról, visszakereséséről, továbbításáról (terjesztéséről) és hasznosításáról való tájékoztatás.

A hozzáférhetőségre és a hozzáférhetőség módjára vonatkozó tájékoztatás.

Tájékoztatás az információs rendszerekről és a szolgáltatások fejlesztéséről, ezek módszereiről.

A nemzetközi helyzet és trendek ismertetése, értékelése.

Adatbázisok létrehozásában, fejlesztésében, integrálásában, közös használatában bekövetkező, illetve tervezett rendszerek.

A tájékoztatáshoz kialakult módszerek, eszközök tudományos irodalmának feltárása.

Az e-dokumentumok kérdései: digitalizálás, létrehozás, beszerzés, kölcsönzés.

Szabványosítás.

A felsőoktatási közösség folyamatos, magas szintű tájékoztatása.

A kutatási és felsőoktatási közösség szerepe a széles körű informatikai fejlődésben.

A fejlett országokban élen járó képzési, oktatási kérdések, módszerek és gyakorlatok.

Az oktatás minősége, követelményei.

Célközönség

A könyvtár- és tájékoztatásügy területén dolgozó könyvtárosok, információs szakemberek, a korszerű információs technika könyvtári, tájékoztatási alkalmazásával foglalkozó számítástechnikai és más szakemberek, könyvtár- és információtudomány oktatói és hallgatói.

A TMT elmúlt 21 évfolyama tartalmának alapján összeállította

Berke Barnabásné

Ingyenes könyv az internetes biztonságról

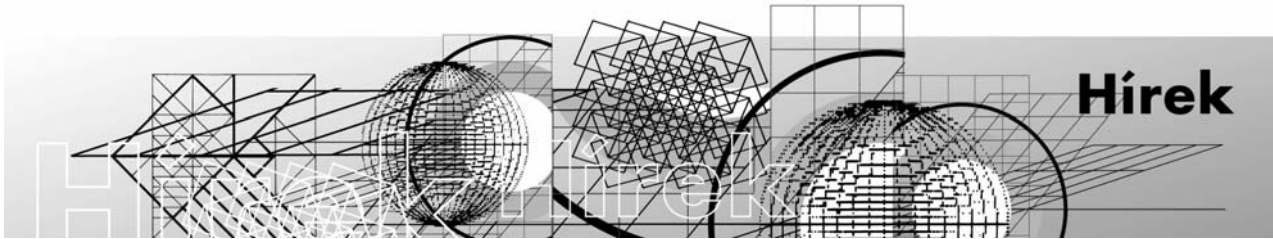
Ingyenesen letölthető, a számítógép biztonságos használatáról szóló elektronikus könyvet jelentetett meg a *Neumann János Számítógép-tudományi Társaság (NJSZT)*. A könyv közérthető nyelven íródott, így bárki számára értelmezhető műről van szó.

Az NJSZT nyilvánosan elérhetővé tette informatikai biztonságról szóló könyvét, melyet bárki letölthet. A térítésmentes szolgáltatással az NJSZT célja, hogy közérthető nyelven nyújtson nélkülözhetetlen ismereteket a számítógép-használók informatikai eszközeinek, személyes adatainak megfelelő védelméhez.

A mű különösen időszerű, mivel az informatikai eszközök robbanásszerű terjedése egyre komolyabb kockázatot is jelent a felhasználók számára. A kockázatok tudatosítása és a megelőzés egyre fontosabb társadalmi feladat.

Forrás: Prím Online, 2014. március 3. <http://hirek.prim.hu/cikk/103549/>

(F.I.)

Csatlakozzon az EBLIDA e-olvasáshoz való jog kampányához!

Az EBLIDA (Könyvtári, Információs és Dokumentációs Egyesületek Európai Irodája) célja, hogy lobbizzon a könyvtárak érdekében, és így fokozza jelentőségüket az európai társadalomban. Az e-olvasáshoz való jog kampány célja, hogy felhívja a figyelmet azokra az akadályokra, amelyekkel a könyvtárak a digitális környezetben szembesülnek.

A digitális tartalmak elérhetősége kritikus probléma, amelynek megoldásában a könyvtáraknak, könyvtári dolgozóknak és az olvasóknak kulcsfontosságú szerepet kell vállalniuk.

A közelmúltban, az EU-ban érvényes szerzői jogokról tartott nyílt tanácskozáson az EBLIDA felhívta a figyelmet annak a szükségességére, hogy a szerzői jogokkal kapcsolatos törvénykezésnek lépést kell tartania a digitális kor követelményeivel és új lehetőségeket kell teremtenie az innováció és az információhoz való hozzáférés korlátozása helyett. A szerzői jogokkal kapcsolatos problémák olyan alapvető kérdésekkel vannak összefüggésben, mint a demokrácia, az információhoz való hozzáférés, és egy igazi tudásalapú társadalomban fennálló verseny.

„Az E-olvasáshoz való jog” kampány célja a könyvtárosok, politikusok és felhasználók tudatosságának a fokozása és jogaik kiharcolása olyan követelések megfogalmazásával, mint:

- A nyomtatott könyvekhez hasonlóan *biztosítani akarjuk* könyvtárhasználóink részére a legújabb e-könyveket!
- Tisztességes áron és elfogadható feltételek mellett *akarunk e-könyveket vásárolni!*
- Azt *akarjuk, hogy a szerzők* a nyomtatott könyvekhez hasonlóan az e-könyvek után is tisztességes honoráriumban részesülhessenek, azáltal, hogy a Nyilvános Kölcsönzési Jogot az e-könyvek kölcsönzésére is kiterjesztik nyilvános könyvtárakban!

- Azt akarjuk, hogy minden állampolgár – nemcsak azok, akik megengedhetik maguknak – élvezhesse az e-könyvek ingyenes elérhetőségének az előnyeit a nyilvános könyvtárakban!

A kampány az európai könyvtári egyesületek és intézmények egységesnek tekintett követelését fogalmazza meg, amikor az európai könyvtárak e-könyvekkel való ellátását sürgeti és felhívást intéz az Európai Bizottsághoz egy olyan világos szerzői jogi törvény elfogadásának az érdekében, amely lehetővé teszi a könyvtáraknak a 21. században is érvényes küldetésük teljesítését. Küldetésüknek megfelelően a könyvtárak biztosítani kívánják az emberi tudás és képzelet kincseinek az elérhetőségét minden európai állampolgár számára a könyvtárakban: hálózaton vagy azon kívül.

A *Gerald Leitner* által vezetett „E-könyv Feladat Erő” készített egy posztert logóval és jelmondatokkal. A jelmondatot már *18 nyelvre* lefordították.

Poszter és képeslap minták az Önök nyelvén letölthetők, kinyomtathatók és terjeszthetők a <http://www.eblida.org/e-read/get-involved/> címről.

A kampány kezd lendületbe jönni és egy „E-olvasáshoz való jog” elnevezésű nap meghirdetését is tervezik április 23-án, a *World Book and Copyright Day (Világ Könyv és Szerzői Jog Nap)*, amely ideális alkalom lesz sajtókonferenciák megrendezésére minden részt vevő ország fővárosában. Az EBLIDA Brüsszelben fog sajtókonferenciát rendezni „Az E-olvasáshoz való jog” témával.

EBLIDA – European Bureau of Library, Information and Documentation Associations
National Library of the Netherlands
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE The Hague
The Netherlands

<http://www.eblida.org/e-read>

(Fordította Székely Ildikó)

Életre kelti a múzeumok műkincseit egy új mobilalkalmazás

A brüsszeli Innovációs Kongresszuson mutatják be március 10–11-én azt az új, francia, görög, brit és német partnerek közreműködésével kifejlesztett CHESSTechnológiát, amelynek segítségével a múzeumlátogatók mobil eszközeik segítségével egyedi, személyes élménnyé tehetik múzeumlátogatásukat.

Az európai akadémiai, ipari és kulturális szervezetekből álló konzorcium uniós forrás segítségével kifejlesztett egy olyan mobil technológiát, amellyel a látogatók a múzeumi weboldalak által biztosított tartalmak segítségével személyre szabott, interaktív útvonalat hozhatnak létre és a CHESSTechnológia (Cultural Heritage Experiences through Socio-personal interactions and Storytelling, a Kulturális örökség megtapasztalása szociális-személyes interakciók és történetmesélés révén) nevű alkalmazás okostelefonokra és táblagépekre letölthető verziójával képesek lesznek testre szabni saját múzeumi élményeiket – olvasható a program kommunikációjával megbízott ügynökség közleményében.

A CHESSTechnológiát az *Európai Bizottság* több mint 2,8 millió euróval támogatja.

A felhasználók az online látogatói kérdőívben megadhatják érdeklődési körüket, kedvenc és az általuk kevésbé kedvelt témákat. A múzeumok az adatok alapján kérdőíveket készíthetnek egy vagy több válaszadási lehetőséggel, a válaszokat pedig összekötik egy olyan karakterrel, amely a látogató profilját jeleníti meg. A CHESSTechnológia szerzői eszköz ezt követően lehetővé teszi a múzeumi kurátorok számára, hogy alternatívákat tartalmazó, dinamikus történetmesélő látogatói útvonalakat dolgozzanak ki, fejlett multimédiás tartalommal kiegészítve. Végül a „történetmesélő-gép” a meghatározott útvonal szerint futtatja le a történetet, és személyre szabja azt a látogató egyedi igényei alapján úgy, hogy közvetlenül a történet mesélése alatt frissíti a látogatók profilját.

A hagyományos múzeumi tárlatvezetésekkel szemben a CHESSTechnológia alkalmazás minden felhasználónak személyre szabott történetet mesél, és a kiállítás legfontosabb műveit helyezi előtérbe a felhasználó érdeklődésének és hangulatának megfelelő részletességgel. A történetek bővíthetők multimédiás tartalmakkal, 3D-s és kiterjesztett valóságot megjelenítő játékokkal, illetve néhány esetben „beszélő tárgyak” is biztatják a látogatót interakcióra.

Még a szuveníreket is személyre szabottá teszik olyan módon, hogy a látogatók távozáskor a múzeum weboldalán a saját történetükkel kapcsolatos videókat és képeket találnak, így élményeiket családtagjaikkal és barátaikkal is megoszthatják.

A CHESSTechnológiát hat hónapon keresztül tesztelték az athéni *Akropolisz Múzeum* kiállításain és Toulouse-ban a *Cité de l'Espace Museum*-ban.

A technológia a francia *Diginext*, az *Athéni Nemzeti Kapodisztrián Egyetem*, a *Nottinghami Egyetem*, a német *Fraunhofer Institute for Computer Graphics*, a francia *Real Fusio*, az *Akropolisz Múzeum* és a *Cité de l'espace* együttműködésének eredménye.

Az alkalmazás a kutatási szakaszból két év múlva kerülhet a forgalmazási szakaszba.

MTI 2014.03.12.

Forrás: <http://orientpress.hu/125548>

(F.I.)

Gold for Gold program

„A *Royal Society of Chemistry* 2013-ra kidolgozta a Gold for Gold néven fémjelzett programját, hogy ezáltal segítse szerzőinek az open access típusú publikálás költségeit fedezni az általuk megjelentetett tudományos folyóiratokban. A program lényege, hogy a RSC folyóiratokra előfizető intézmény az éves folyóirat-

előfizetés összege után bizonyos számú kuponra jogosult, melyek felhasználásával az intézmény szerzői fedezni tudják az open access elérésű cikkeik publikálási költségét és így cikkük sokak által elérhetővé válik. Egy elfogadott cikk publikálásához egy kupont lehet felhasználni. Ez egy link formájában megadott sorszámot jelent, amivel egy kitöltendő űrlaphoz jut el. A programról bővebben itt is tájékozódhat: <http://www.rsc.org/Publishing/librarians/GoldforGoldFAQs.asp>

A BME OMIKK közreműködésével a Műegyetem 5 kutatója tudta open access eléréssel publikálni a Royal Society of Chemistry folyóirataiban megjelenő cikkeiket.”

Forrás: BME OMIKK Hírlevél, 2014. január. www.omikk.bme.hu

(F.I.)

Vargha Dénes (1928–2014)

A könyvtártudomány fejlődése elválaszthatatlan számos határterület eredményeitől. Közöttük a nyelvtudománynak kitüntetett szerepe van a rendszerezés és az információkeresés területén. Ennek egyik, nyelvtudományi művelője, aki egykor megtermékenyítő szerepet játszott Magyarországon a könyvtári tartalomfeltárás modern eszközeinek a kialakulásában, *Vargha Dénes* 86 éves korában eltávozott.

A hatvanas évektől kezdve a nyugati világ informatikai fejlődése meglehetősen hamar nyilvánvalóvá tette az államszocialista világ technológiai lemaradását. A magyar nyelvészet néhány művelője számára eljött az idő, hogy többek között az információkereső célú rendezés nyugaton kialakult korszerű eredményeire – jól felfogott érdekekben is szigorúan szakmai keretek között maradván – felhívják a figyelmet. Elsőként 1966-ban Vargha Dénes (a pártállam idején ezen a néven publikált) adta közre „A dokumentáció nyelvészeti kérdései I.” című munkáját. Ez volt egyébként az év, amikor a *Kongresszusi Könyvtár* alkalmazásába lépett *Henriette Avram* villamosmérnök elkészítette a MARC adatcsere-formátum első változatát.

1969-ben megjelentette műve folytatását „Dokumentáció és nyelvészet” címen (alcíme: Az értelmi összefüggések formalizálása).

Ugyanebben az évben jelent meg orosz nyelvű doktori disszertációjának magyar változata, az alapvető elméleti ismereteket is tartalmazó „Információkereső teauruszok készítésének módszertana” című műve. Ezzel egy időben látott napvilágot *Petőfi S. János* nyelvésznek a „Teaurusz-kérdés jelenlegi helyzete különös tekintettel a tudományos, műszaki–gazdasági tájékoztatásra” című műve is. Szép néhány év volt mindazoknak, akik értették.

Ez a négy kiadvány hosszú évekre az arra fogadókész néhány könyvtári szakember számára az egyik legfontosabb magyar nyelvű szakmai viszonyítási pont lett. Ebben az időben publikált a Tudományos és Műszaki Tájékoztatásban is, emlékezetes a gépi fordítás kérdéseivel foglalkozó tanulmánya.

Vargha Dénes 1976-ban részt vett az MSZ 3418-as teaurusz-szabvány kidolgozásában, mely máig az egyik legkorszerűbbnek számít az ilyen normatív dokumentumok között. Még egyszer, 1977-ben szólalt meg a szakmában a *Horváth Tibor*ral együtt az információkereső teauruszokról írt művével.

Ezt követően Vargha Dénes fokozatosan eltávolodott a könyvtári világtól, akárcsak a vele együtt annak idején megszólaló nem könyvtáros szerzők. Ennek nem kis részben az is oka volt, hogy őket a korabeli

irányításért felelős réteg intézményi szinten meg se próbálta érdemben a könyvtári fejlesztő munkákba bevonni. Tevékenységük, köztük Vargha Dénesé is, valamennyire mégis beépültek a könyvtári szakmába, műveik megmaradnak. Személyiségük maga lassan eltűnik majd a szakmai emlékezetből, akárcsak a kopott templomi freskókon a háttéralakok lassan elmosódó képe.

Ungváry Rudolf

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

*Bartos Éva
Berke Barnabásné
Burmeister Erzsébet
Drótos László
Filó Krisztina
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Koltay Tibor
Nagy Gyula
Preusser Katalin
Székely Ildikó
Ungváry Rudolf*

